

Svazek Statí a projevů VI obsahuje literární, kulturně politické a politické statí z let 1922—1929, tj. z období, kdy se básník — významná umělecká i politická osobnost — exponuje především jako organizátor v literární i veřejné oblasti společenského života. Současně s vytvářením koncepce proletářské literatury a s úsilím získat pro tuto tendenci nastupující mladou generaci angažuje se aktivně také ve vnitrostranickém životě při konstituování struktury komunistické strany. Jednotlivé etapy tohoto procesu jsou zřetelně vyznačeny Neumannovou redaktorskou činností — nejprve v obou ročnících Proletkultu (1922, 1923), potom v Komunistické revui (1924) a konečně ve dvou svazcích Reflektoru (1925, 1926) — a signalizují současně i směr jeho další činnosti v druhé polovině dvacátých let.

Ve jmenovaných časopisech publikoval Neumann převážnou většinu svých prací — kromě nemnoha článků v Rudém právu a ojedinělé účasti v Trnu, Kmeni, Literárních novinách, Panorámě, plzeňské a brněnské Pravdě, Rozpravách Aventina a Volných směrech a kromě publikací, které doprovodil úvodním slovem (Komunistické večery, Róza Luxemburgová, Dopisy z vězení Soně Liebknechtové).

Do svazku jsme nepojali cyklus článků z Komunistické revue (Počátky prostituce, Pohlavní otázka ve starověku a Středověké křesťanství a život pohlavní) a z obou ročníků Reflektoru (O lásce a manželství); tyto statí budou přiřazeny k Dějinám lásky, pokud nejde přímo o ukázky z tohoto připravovaného díla. Do svazku nebyly zařazeny ani dvě redakční poznámky: první z nich komentovala článek Ivana Zahradníka O užívání cizích slov (Proletkult 2, sv. 3, 1923 až 1924, str. 304—307, 4. července 1923), v němž se jeho autor klonil k názoru, že užití cizího slova v českém kontextu často přispívá k jednoznačnosti výkladu, a že tedy důsledné hledání českého výrazu nemusí být vždy ideálním řešením; shrnutí redakce znělo: „Uznávajíce platnost důvodů soudr. Zahradníka považujeme za nutné dodatí toto: Snaha komunistických redakcí, aby užívání cizích slov bylo v člancích omezeno, neplyne jistě z nějakého přemrštěného purismu, který právě dnes by byl utopický; jim běží asi jen a jen o to, aby články byly pro dělníky nejsrozumitelnější. Jsou prostě nezbytná i zbytečná cizí slova (máme na mysli ovšem jen články pro dělníky, nikoli úvahy pro odborné kruhy). Nikdo z nás nebude počesťovati např. slova auto, civilizace, telefon, teorie atd., ale místo materiální škoda můžeme jistě psati

hmotná škoda, a tím spíše českými slovy nahražovati cizí slova anomálie, cirkulace, insinuace, pleonasticky, sféra apod., za něž náhrada je snadná a správná. Dobře však podotkl soudruh Z.: Záleží také na tom, jak cizí slovo umístíme (i když ho nedoprovázíme překladem) a především — dodáváme — na českém a průzračném slohu. Mnohé zdá se nesrozumitelné, poněvadž bylo například v duchu němčiny myšleno a slohově pro náš sluch pokrouceno; jakmile dáme slova na jejich místo v duchu češtiny, srozumitelnost je zde.“ Druhý případ se týkal dvou heslovitých poznámek redakce k čtenářovu dopisu (Reflektor 1, 1925, č. 9, str. 16, 1. května); první z nich větou „Tento návrh je dobrý a pokusíme se jej uskutečnit“ reagovala na navrhované zřízení rubriky Ruský jazyk, druhá vysvětlovala, jak postupovat při vazbě časopisu, aby neutrpěly dvoustranné ilustrace: „K dvoustrannému obrazu vnitřnímu saháme jen zřídka a nahraditi tento způsob efektní a účelné fotomontáže nebo celkového snímku nelze. Při vazbě možno použití nalepení vnitřního dvojlistu na „falc“, takže střed obrazu není vtlačen do hřbetu.“

Také Neumannovy odborné překlady z té doby zde pouze registrujeme; jedná se jednak o překlad článku A. Holitschera Polikuškův výkřik v kinu (Proletkult 2, sv. 3, 1923 — 1924, č. 16, str. 251 — 253, 16. května 1923) a jednak o rozsáhlejší práci Maxe Beera Všeobecné dějiny socialismu a sociálních bojů, kterou Neumann přeložil, opatřil spolu s B. Srncem poznámkami i vysvětlivkami a vydal knižně roku 1926.

Při uspořádání svazku jsme postupovali jako v předchozích případech. Zařadili jsme sem příspěvky podepsané známými ověřenými šiframi (S.K.N., N., -n, -n-) i pseudonymy (Jos. Votoček, Lokalides) a několik článků podepsaných Redakcí či Redaktorem.

Také v tomto svazku byly problémem články nepodepsané. Na rozdíl například od prvních ročníků Června, který byl skutečně záležitostí jediné osobnosti, měly už časopisy, jež Neumann redigoval v průběhu dvacátých let, široký okruh spolupracovníků stejného ideového ladění a navíc také zde bylo nutné počítat s tím, že mnohá jazyková nebo stylistická osobitost svědčící pro Neumanna může být jen zásahem redaktora, který pomáhá autorovi přesněji formulovat myšlenku.

Nejobtížnější řešení této otázky se týkalo nepodepsaných příspěvků v redakčních rubrikách Proletkultu (Poznámky, Věstník Proletkultu) a Komunistické revue (Bibliografie, Poznámky, Věstník vzdělávací a výchovné sekce Proletkultu/KSČ). I když obsah i uspořádání těchto rubrik příznačným způsobem zdůrazňují charakter listu, přece jen nám připadalo neúčelné zařazovat je do svazku jako celek nebo vybírat jednotlivé drobné příspěvky do oddílu dubií. Po-

kud jsme tedy pokládali Neumannovo autorství za možné, včlenili jsme poznámku přímo do aparátu k článkům s příbuznou tematikou, abychom oddíl dubií zbytečně nezatěžovali ne vždy dosti průkazným materiálem. Jedinou výjimku jsme učinili s rubrikou Proletářský rádce z Reflektoru. Domníváme se totiž, že se tu redaktor pokusil dvěma způsoby — jednak v Dopisech z Prahy, jednak v Proletářském rádci — realizovat znovu svou dávnou snahu po navázání bezprostředního kontaktu s nejrozličnějšími vrstvami čtenářů — v tomto případě především se čtenářem dělnickým — v nejširším tematickém záběru. I s rizikem, že ne všechny odpovědi tu vyřizoval Neumann, otiskujeme rubriku vcelku jako dokument.

Do dubií jsme zahrnuli pouze ty příspěvky, u nichž identifikace Neumannova autorství je maximální, které svým charakterem korespondují s jinými autorovými pracemi z tohoto období nebo se na ně přímo odvolávají.

S jistou zdrženlivostí jsme postupovali i u oddílu společných prohlášení, kam jsme zařazovali pouze ta, u nichž je doložitelné, že se Neumann přímo podílel na jejich formulaci.

Při přípravě textu jsme se řídili zásadami uvedenými v prvním svazku Spisů St. K. Neumanna (Básně I, str. 299).

Úpravy textu jsme provedli na těchto stránkách:

- 92: civilnímu umění orientace proletářské *snažícímu* se přiblížit m. ... *snažící*...
- 94: obraz... jeví se nám v barvách zcela *jiných* m. ... *jiným*
- 101: světec... stane se tu... prašivou *ovcí* m. ... *obcí*
- 105: jací rozpovídají se..., *chtějíce* přesvědčiti m. ... *chtějící*...
- 123: *vždyť* i toto... umění m. *vždy*...
- 124: Prostou existencí individualistického 19. a *začátku* 20. století m. ... *na začátku*...
- 158: kdybych *byl* býval m. kdybych býval
- 211: 3. Měšťácká vzdělanost m. Měšťácká vzdělanost
- 437: každá akce ve *svém* pohybu m. ... *v jejím*...
- 450: nové představy o kulturní vznešenosti m. *a*

*

Stejně jako v prvním svazku Statí a projevů, kde šlo o výklad o anarchismu (str. 613), pokládali jsme i zde za účelné shrnout v historické poznámce o Proletkultu problematiku vzniku a působnosti této organizace vcelku, aby informace o ní nebyly rozptýleny v poznámkách k jednotlivým článkům. Autorem této poznámky je historik Ladislav Skalický.

Československý *Proletkult* vznikl v roce 1921 z usnesení výkonného výboru Komunistické strany Československa jako „jednotná a soustředěná organizace pro proletářskou kulturu“; jeho cílem bylo „urychlit a prohloubit sociálně revoluční schopnost československého proletariátu“ k boji za svržení kapitalistického společenského řádu.

Komunistická strana Československa vznikla jako masová politická strana. Její politická váha nebyla však dána jen počtem jejího členstva, ale i úzkou spoluprací s různými zájmovými dělnickými organizacemi, které se v procesu názorového a organizačního štěpení dělnického hnutí odtrhly od sociální demokracie a postavily po její bok. Vedle odborových svazů to byly významné zájmové masové organizace, jako Federace dělnických tělocvičných jednot (FDTJ), Federace komunistických osvětových jednot (FKOJ), Svaz dělnického divadelního ochotnictva československého (DDOČ), Federace komunistických samosprávných pracovníků, Svaz dělnických cyklistů, Spartakovi skauti, Svaz proletářských pěvců a řada dalších organizací a spolků. Značný počet a rozmanitost těchto kulturních a zájmových organizací přimykajících se ke komunistické straně vyvolaly brzy naléhavou potřebu centrální instituce, která by koordinovala jejich činnost.

14. srpna 1921 otisklo nedělní *Rudé právo* výzvu k založení Proletkultu, v níž přípravný výbor formuloval hlavní směrnice obsahové činnosti této instituce: boj o novou vědu, umění a etiku a jejich masovou propagaci.

Výzva byla pokračováním dlouhodobého úsilí o vytvoření kulturní fronty komunistického hnutí a stala se podnětem k úvahám a jednáním o charakteru, obsahu a organizaci Proletkultu.

Původně se uvažovalo o Proletkultu jako o samostatné instituci, která by nebyla přímou součástí strany. Měl být sdružujícím centrem proletářské kultury, konfederací několika kulturně výchovných svazů, které by se nejprve organizačně sjednotily a pak postupně splynuly v jeden celek. Tento původní program dokonale soustředit veškerou vzdělávací a výchovnou práci zřejmě vzbuzoval obavy a nesouhlas jednotlivých složek a docházelo k rozporům i mezi obhájci centralizace (například J. F. Chaloupecký, který první naznačil její potřebu, ji chápal jako dlouhodobou záležitost a byl proti urychlení tohoto procesu). K tomu přistupovaly i organizační potíže, neboť nebyl jasný institucionální vztah Proletkultu ke komunistické straně.

Řada těchto problémů byla odstraněna přijetím prozatímního organizačního řádu Proletkultu, kterým vedení Komunistické strany Československa zařadilo Proletkult organicky do strany jako její instituci. Sekretářem Proletkultu byl jmenován St. K. Neumann, který byl

Československý *Proletkult* vznikl v roce 1921 z usnesení výkonného výboru Komunistické strany Československa jako „jednotná a soustředěná organizace pro proletářskou kulturu“; jeho cílem bylo „urychlit a prohloubit sociálně revoluční schopnost československého proletariátu“ k boji za svržení kapitalistického společenského řádu.

Komunistická strana Československa vznikla jako masová politická strana. Její politická váha nebyla však dána jen počtem jejího členstva, ale i úzkou spoluprací s různými zájmovými dělnickými organizacemi, které se v procesu názorového a organizačního štěpení dělnického hnutí odtrhly od sociální demokracie a postavily po její bok. Vedle odborových svazů to byly významné zájmové masové organizace, jako Federace dělnických tělocvičných jednot (FDTJ), Federace komunistických osvětových jednot (FKOJ), Svaz dělnického divadelního ochotnictva československého (DDOČ), Federace komunistických samosprávných pracovníků, Svaz dělnických cyklistů, Spartakovi skauti, Svaz proletářských pěvců a řada dalších organizací a spolků. Značný počet a rozmanitost těchto kulturních a zájmových organizací přimykajících se ke komunistické straně vyvolaly brzy naléhavou potřebu centrální instituce, která by koordinovala jejich činnost.

14. srpna 1921 otisklo nedělní Rudé právo výzvu k založení Proletkultu, v níž přípravný výbor formuloval hlavní směrnice obsahové činnosti této instituce: boj o novou vědu, umění a etiku a jejich masovou propagaci.

Výzva byla pokračováním dlouhodobého úsilí o vytvoření kulturní fronty komunistického hnutí a stala se podnětem k úvahám a jednáním o charakteru, obsahu a organizaci Proletkultu.

Původně se uvažovalo o Proletkultu jako o samostatné instituci, která by nebyla přímou součástí strany. Měl být sdružujícím centrem proletářské kultury, konfederací několika kulturně výchovných svazů, které by se nejprve organizačně sjednotily a pak postupně splynuly v jeden celek. Tento původní program dokonale soustředit veškerou vzdělávací a výchovnou práci zřejmě vzbuzoval obavy a nesouhlas jednotlivých složek a docházelo k rozporům i mezi obhájci centralizace (například J. F. Chaloupecký, který první naznačil její potřebu, ji chápal jako dlouhodobou záležitost a byl proti urychlení tohoto procesu). K tomu přistupovaly i organizační potíže, neboť nebyl jasný institucionální vztah Proletkultu ke komunistické straně.

Řada těchto problémů byla odstraněna přijetím prozatímního organizačního řádu Proletkultu, kterým vedení Komunistické strany Československa zařadilo Proletkult organicky do strany jako její instituci. Sekretářem Proletkultu byl jmenován St. K. Neumann, který byl

vždy v souhlasu s vedením strany k vytčeným cílům proletářského boje.“ Současně stanovil orgány sekretariátu Proletkultu, kterým byli sekretář (se spolupracovníky a personálem), ústřední pracovní rada Proletkultu a týdeník Proletkult. Dozor, celkové vedení a jmenování pracovníků Proletkultu bylo svěřeno výborům příslušných stranických organizací.

B. Šmeral, který uváděl návrh usnesení o Proletkultu, jej charakterizoval jako dílo kompromisu, zpracované s velkými obtížemi, ale schopné dalšího zdokonalování. Představitelé Mládeže na sjezdu však nesouhlasili s tím, aby výchovná práce ve straně byla řízena samostatnou výchovnou organizací. Považovali to za pokračování staré sociálně demokratické Dělnické akademie. Vyslovili se proti kulturní radě v tom smyslu, že nebude sestavena z nejlepších funkcionářů strany, ale z „odborníků“, že se ve straně vytvoří „kulturně reformistické středisko“. Sjezd však návrh organizačního řádu Proletkultu přijal, a tím bylo zakotveno postavení Proletkultu ve straně. Jako kulturně politická organizace sdružoval komunisty i nečleny strany a přitahoval k úzké spolupráci levicově orientovanou inteligenci, umělce a vědce; patřili k nim Z. Nejedlý, J. Wolker, I. Olbracht, A. Macek, J. Winternitz, F. Weiskopf, H. Malířová, M. Majerová, J. Hora, O. Chlup, J. Hostáň, J. Honzl, J. Seifert, A. M. Píša, K. Konrád, O. Mrkvička, K. Branislav a další, kteří prostřednictvím Proletkultu šířili komunistické ideje. Byl také organizací, která uskutečňovala a kontrolovala stranickou výchovu.

Proletkult znamenal i přes své nedostatky v historii stranické práce veliký krok kupředu. Obrátil pozornost mnoha pracovníků strany ke studiu marxisticko-leninské teorie.

Proletkult vznikl jako jedna z odpovědí na potřebu rozvíjet ideový zápas proletariátu s buržoazií. Smyslem jeho činnosti byl zápas se sociálně demokratickými tradicemi a maloměšťáctvím ve straně. Nemohl stát stranou dění v komunistickém hnutí, ale byl s ním úzce spjat, a ideové boje ve straně se odrážely nejen v jeho ideové náplni, ale i v jeho organizační výstavbě.

Proletkult sice převzal své jméno ze sovětského Ruska, obsah jeho práce byl však jiný. Na rozdíl od sektářských tendencí proletkultovských organizací v jiných stranách — i když některé myšlenky o proletářské kultuře byly i zde formulovány tak, že připouštěly znehodnocování kulturního dědictví minulosti — bylo zaměření československého Proletkultu pružnější. Proto nelze Leninovu kritiku Proletkultu bezvýhradně přenášet na Proletkult československý.

Významným úspěchem Proletkultu byla výstavba systému stranické

ho školení. Budování a upevňování strany po jejím založení ukázalo rostoucí potřebu ideové výchovy členů i funkcionářů strany. Již ve výzvě k zakládání Proletkultu se hovořilo o vybudování proletářské university, Komunistického učení pražského, které bude střediskem a východiskem při šíření vědeckého světového názoru. Prvním pokusem v tomto směru bylo uspořádání přednáškového cyklu o komunistické teorii a praxi na jaře 1922. Šlo o přednáškový cyklus pro dělnictvo Velké Prahy, který se setkal s velikým ohlasem. Cyklus přednášek představoval však teprve počátek studia a měl značně všeobecné rysy. Proto se později jednalo o zřízení takové školy, která by připravovala pro stranu funkcionáře na základě hlubšího studia marxisticko-leninské teorie. Zde nemohlo jít o starou šablonu „socialistických škol“ typu Dělnické akademie se všeobecným vzděláváním, nýbrž o prohlubování vědeckého světového názoru a dosažení těsného spojení mezi školou a životem dělnické třídy. Komunistická škola byla zahájena na podzim 1922 a měla se stát přípravkou pro předpokládanou ústřední školu strany, Komunistické učení pražské. Na základě zkušeností učitelů i posluchačů byl připraven další běh stranického školení. Ve třech cyklech (o historickém materialismu, o politické ekonomii a o sovětském Rusku) byli posluchači vedeni k samostatnému studiu problémů třídního boje. Komunistická škola, v níž přednášeli přední představitelé strany a Proletkultu, vykonala v letech 1922—1924 mnoho pro posílení váhy vědecké teorie marxismu-leninismu v komunistickém hnutí.

Rozvíjení ideové činnosti patřilo k základním povinnostem Proletkultu. Jeho představitelé usilovali o to, aby vedle stranického školení byla vydávána a šířena marxistická literatura, které byl na počátku vývoje strany citelný nedostatek. Jedním z výrazných opatření bylo zřízení Leninova fondu pro vydávání marxistické literatury. Na popud ústřední pracovní rady Proletkultu tak uctil výkonný výbor KSČ památku V. I. Lenina.

Rozhodnutí V. kongresu Komunistické internacionály v roce 1924 o vytvoření agitačně propagačních oddělení ve vedení strany vneslo do výstavby komunistických stran nové prvky, které však předznamenaly konec činnosti Proletkultu. Spojení ideologické práce s celkovou činností strany byla zcela správná zásada. Při její realizaci však nebylo domyšleno, že zrušením Proletkultu — který se stále více ocital v palbě kritiky především ze strany mladých soudruhů — zanikne i jediná tehdy existující organizace komunistické inteligence. V působení strany na inteligenci tak vznikla ve druhé polovině dvacátých let určitá mezera. Potřeby spojení komunistického hnutí s pokrokovými představiteli kultury se pociťovaly i nadále a naplňovaly se různými způsoby.

Po V. sjezdu se z iniciativy vedení KSČ vytváří Levá fronta jako nová forma organizace pokrokové inteligence, napomáhající rozšířit a upevnit vliv komunistické strany.

1922

Str. 9 *Úvodní slovo*. Proletkult 1, sv. 1, č. 1 (4. ledna), str. 1—2. Nepodepsáno, v obsahu pod šifrou *N.* — *Róza Luxemburgová a Karel Liebkecht* — pracovníci mezinárodního dělnického revolučního hnutí, představitelé levého křídla německé sociálně demokratické strany, jedni z organizátorů Spartakova svazu (1916), na jehož základě vznikla r. 1918 za jejich aktivní účasti Komunistická strana Německa. Oba byli zavražděni 15. ledna 1919 při dělnickém povstání v Berlíně, krvavě potlačeném Scheidemannovou vládou. K osobnosti Rózy Luxemburgové srov. též — kromě článků v našem svazku na str. 227 a 429 — Neumannův komentář k překladu jejího článku *Odvážná hra* (Červen 1, 1918—1919, č. 21—22, str. 308—310, 6. února 1919, knižně Sp V, str. 602) a báseň *Róza Luxemburgová* (Proletkult 1, sv. 2, 1922—1923, č. 21, str. 327—328, 20. prosince 1922), zařazená do Rudých zpěvů (1923), později také do druhého vydání sbírky *Bohyně, světice, ženy* (1925, též v B III, str. 293—296); v témže čísle Proletkultu (str. 3—5) byl publikován také Liebkechtův článek *Přes to vše s redakční poznámkou*: „Poslední článek Liebkechtův vyšlý v berlínské Rote Fahne ráno v den jeho zavraždění. — Zaměňte jména, a vystihne i naše poměry po prosincové zradě.“ — *jejich dopisy z vězení* — Karl Liebkecht, *Briefe aus dem Felde, aus der Untersuchungshaft und aus dem Zuchthaus* (1920), česky *Listy z pole a káznice* (1926); Rose Luxemburg, *Briefe aus dem Gefängnis* (1919), v českém překladu Mileny Jesenské *Dopisy z vězení Soni Liebkechtové* vyšly jako příloha ke čtvrtému ročníku Neumannova časopisu Červen (1921), knižně r. 1923 s Neumannovou předmluvou, zde na str. 227; str. 10: *předcházel jej Červen* — časopis vycházel od 7. března 1918 do 8. prosince 1921 a jeho čtvrtý ročník naznačil už v novém podtitulu „Proletkult—Komunism—Literatura—Nové umění“ zřetelně ideové vyhranění svého redaktora, který v závěrečném článku *Epilog* napsal: „Červen dohrál již svou úlohu jako časopis jednotlivcův a vedle strany stojící; jako redaktor mohu se dnes zúčastniti jen díla kolektivního, a tím bude bohdá orgán proletářské kultury v Československu.“ (Srov. Sp V, str. 480—481). Na komentáře nekomunistického tisku o zániku Června reagovala pak nepodepsaná *Opožděná poznámka* (Proletkult 1, sv. 1, 1922, č. 2, str. 31, 18. ledna),

jejímž autorem byl pravděpodobně Neumann: „Měšťácké a sociálpatriotické časopisy neopomenuly svým čtenářům oznámiti zánik Června, ale ovšem zamlčely, proč Červen zaniká a že bude místo něho vycházeti Proletkult. Nic se nezměnilo, pánové a dámy, jen titul a náklad — trojnásobný. Veš v kožichu zůstala, jen kousat bude důkladněji.“

Str. 12 *Protikulturní hospodářství měšťácké republiky*. Proletkult 1, sv. 1, č. 2 (18. ledna), str. 23, 24 a 26. Nepodepsáno, v obsahu pod šifrou *N.* — *Jak jsme v předešlém čísle... zaznamenali* — v nepodepsané glose Dvě lokálky Času (Proletkult 1, sv. 1, 1922, č. 1, str. 13, 4. ledna), otištěné v rubrice Poznámky; citujeme ji zde pro možné autorství Neumannovo: „Minulého týdne měl Čas, orgán ministerského předsedy Beneše, dvě zajímavých lokálek, jednu pěkně za druhou. První měla titul Knihkupecké koncese a pojednávala o stížnostech organizace knihkupců a nakladatelů, že nové koncese knihkupecké udělují se příliš shovívavě, a konstatovala, že ministr obchodu uložil již příslušným úřadům, aby při projednávání žádostí o knihkupecké koncese postupovaly co *nejpřísněji*. Druhá lokálka měla titul Vináren přibývá a konstatovala pouze, že přesun od konzumu piva k vínu nabývá rázu trvalého a že denně rostou nové vinárny. V této lokálce nebylo však ani slova o nějakém ministerském zakročení. To znamená: konzum knih musí býti brzděn, aby pp. knihkupci nebyli konkurencí dohánění k větší čilosti a dokonce snad pokrokovosti (jsou to, zejména na venkově, zpátečníci národně demokratičtí, kteří moderní a socialistickou literaturu přímo bojkotují). Zato konzum vína je co nejvíce fedrován v zájmu velkých vinařských společností, které ostatně místo skutečného vína vyrábějí umělou a jedovatou kořalku. To se děje v době, kdy koalice učinila nehorázný útok na kapsy státních zaměstnanců, jejichž celé velké složky, například učitelstvo, jsou nejpřednějšími konzumenty literatury. Jak vidno, republika pokračuje. Osvěta se brzdí, kořalka se podporuje, toť systém reakce.“

Str. 17 *Bonzové*. Proletkult 1, sv. 1, č. 11 (22. března), str. 161 až 162. Nepodepsáno, v obsahu pod šifrou *N.*

Str. 21 *Komunistické letnice*. Proletkult 1, sv. 1, č. 21 (31. května), str. 321—322. — Za článkem uveřejněn program slavnosti Komunistických letnic. — *do kulturní rady* — zpráva o ustavení kulturní rady jako poradního sboru ústředního sekretariátu Proletkultu byla otištěna v časopise Proletkult 1, sv. 1, 1922 č. 2, str. 31, 18. ledna, a jako členové byli jmenováni dr. Rudolf Beckmann, prof. František Benák, Ladislav Beran, posl. Josef Bubník, Jaroslav Čecháček, učitel Augustin Doležal,

dr. Jan Gallas, dr. Ladislav Görlich, Josef Hora, posl. František Houser, dr. Otakar Chlup, Adolf Jarolímek, Junius [= A. A. Hoch], Ivan Olbracht, dr. Artur Pollak, Josef Skalák, dr. Vladislav Vančura, dr. Ervín Zubák; později byla oznámena reorganizace této složky (Proletkult 1, sv. 2, 1922 — 1923, č. 4, str. 64, 23. srpna 1922) bez uvedení jmen. Teprve v témže svazku Proletkultu, č. 9, str. 143, 17. září 1922, bylo uveřejněno její nové složení v obsazení dr. František Benák, Ladislav Beran, dr. Zdeněk Bouček, Josef Bubník, Jaroslav Čecháček, Augustin Doležal, Karel Fišer, dr. Jan Gallas, dr. Ladislav Görlich, Jindřich Honzl, Josef Hora, František Houser, Adolf Jarolímek, Junius, A. Liška, Marie Majerová, St. K. Neumann, dr. Artur Pollak, Josef Skalák, dr. Vladislav Vančura, Karel Žitný; *Jak jsme již napsali v tomto listě* — v poznámce První manifestace Proletkultu, zde na str. 70.

Str. 25 *Jest Proletkult napravo, nebo nalevo?* Proletkult 1, sv. 1, č. 24 (28. června), str. 369—371. Podepsáno -n. — Str. 26: *na schůzi rozštělené exekutivy Komunistické internacionály* — zasedání probíhalo ve dnech 7.—13. června 1922 v Moskvě za účasti delegátů z 25 zemí; za československou delegaci hovořili B. Šmeral, K. Kreibich a B. Jílek; problematika KSČ se pak projednávala znovu na IV. sjezdu Komunistické internacionály, který se konal ve dnech 5. listopadu—5. prosince 1922 v Moskvě; str. 29: *sjezd sám přinese dokonalé vyjasnění* — I. řádný sjezd KSČ proběhl ve dnech 2.—5. února 1923 v Praze; na programu byly mj. také otázky propagandy a ideologické výchovy, která byla svěřena Proletkultu.

Str. 30 *Nová epocha*. Proletkult 1, sv. 2, č. 1 (2. srpna), str. 1—4. Podepsáno *Lokalides*. — Str. 32: *dr. Kramář nebo Viktor Dyk* — Dyk jako důsledný stoupenec státoprávní politiky a aktivní člen strany radikálně pokrokové před válkou (a tedy Kramářův odpůrce) se s Kramářem sešel po r. 1918 ve straně národně demokratické a v redakci jejích Národních listů; str. 33: *Rodina je v rozkladu* — srov. pozn. k článku Dětské domy, zde na str. 78;

Str. 38 *Proti demokracii — pro diskusi*. Proletkult 1, sv. 2, č. 6 (6. září) str. 81—84. Podepsáno -n. — Str. 44: *Příští sjezd naší strany* — srov. pozn. ke str. 29.

Str. 45 *Proti demagogii*. Proletkult 1, sv. 2, č. 9 (27. září), str. 129 až 131. Podepsáno -n. — Úvodní citát vybrán z článku Antonína Zápotockého *Dělnická strana a dělničtí vůdci* (Komunista 4, 1922, č. 38,

str. 1, 22. září); str. 47: *v... marxistickém katechismu* — Marxistický katechismus. Z anglického přeložil Junius [= A. A. Hoch]. Komunistické nakladatelství (Edice Proletkultu), Praha 1922.

Str. 49 *Propaganda plakátová*. Proletkult 1, sv. 2, č. 10 (4. října), str. 157—159. Podepsáno -n. — Za článkem otištěn text: „Jako ukázkou a příklad revolučního plakátu přinášíme dnes dvojbarevný plakát sovětský, propagující myšlenku rudého loďstva. Text Da zdravstvujet avangard revoljucii, krasnyj flot! znamená po česku Ať žije avantgarda revoluce, rudé loďstvo!“ — Str. 49: *Umělecký plakát* — grafice a plakátu především příkládal Neumann významnou úlohu při popularizaci umění, a proto se k této problematice neustále vracel; srov. například rubriku Nové plakáty v Novém kultu 2, 1898—1899, knižně Sp I, str. 111—112 a 165—167, stati Umělecký plakát (Nový kult 4, 1900 až 1901, č. 3, str. 90—94, prosinec, knižně Sp I, str. 246—252), Moderní česká grafika (Lidové noviny 19, 1911, č. 309, 8. listopadu, knižně Sp III, str. 365—368), Poslání umělecké grafiky (Český socialista 1, 1918, č. 35, 12. července, knižně Sp V, str. 110—113) ad.

Str. 54 *Ždola, nebo shora?* Proletkult 1, sv. 2, č. 11 (11. října), str. 161—162. Podepsáno -n.

Str. 57 *Pokroky socialismu*. Proletkult 1, sv. 2, č. 16 (15. listopadu), str. 247—248. Podepsáno Lokalides.

Str. 62 *Komunistické večery*. Komunistické večery, 1922, str. 5—8. Nepodepsáno. — *první příručka Proletkultu* — Komunistické večery, sbírku recitací, vydal Proletkult KSČ jako 1. svazek Edice Proletkultu, populární sbírky příruček, vybraných spisů beletristických i naučných, původních i přeložených, v Komunistickém nakladatelství (R. Rejman), v Praze 1922; v pěti oddílech sborníku (Sovětská Rus, revoluce, její hrdinové a mučedníci; Proletariát a práce; Vlast a válka; Žena; Město a různé výkřiky) byli z českých autorů zastoupeni St. K. Neumann, Ant. Macek, Jos. Hora, A. M. Píša, Jar. Seifert, I. Suk, P. Bezruč, Fr. Šrámek, K. Toman, A. Černík, A. Sova, J. Holý, J. Hořejší, M. Majerová, J. Wolker, F. Gellner, M. Mareš, J. Hostaň; v překladech pak V. Majakovskij (J. Weil), E. Verhaeren (S.K.N., Hořejší), W. Whitman (-us), M. Rosenfeld (Vrchlický), H. Heine (Gellner), E. Markham (F. Sekanina), R. Southey (Vrchlický), X. Privas a J. Rictus (S. K. N.), Jean de Saint-Prix (S. K. N.), J. Richepin (Vrchlický); *Poezie sociální* — v textu nesprávně uvedeno Sociální poezie, vyšla r. 1902 v uspořádání Ant. Macka s podtitulem Výbor

básní rázu sociálního a nákladem Tiskového družstva Československé strany sociálně demokratické (časopis Zář); básně byly zařazeny do tří oddílů: Sociální poezie básníků českých od r. 1834 až po dobu nynější, Poezie lidová, samouků a ukázky tvorby z hnutí dělnického a Překlady z literatur cizích.

Str. 64 *Trpaslíci*. Proletkult 1, sv. 1, č. 14 (12. dubna), str. 209 až 210. — *Na Sjednocovacím sjezdu* — zatímco na Ustavujícím sjezdu KSČ v květnu 1921 došlo ke sjednocení komunistů českých, slovenských, maďarských a zakarpatoúkrajinských, na Slučovacím sjezdu, který proběhl ve dnech 30. října—4. listopadu 1921, se sloučily i ostatní národnostní sekce komunistické strany v Československu (tj. komunisté němečtí, polští a židovští) v jednotnou internacionální revoluční stranu na podkladě demokratického centralismu; str. 65: *Kramář... přednese* — srov. článek Generální sněm obranných jednot. Národní listy 62, 1922, večerní vyd., č. 92, str. 1, 3. dubna, kde citována Kramářova řeč; str. 66: *spatříte-li... Šrámka a... Srbu* — Jan Š. vedle úspěšné dráhy v církevní hierarchii (byl papežským komořím a profesorem bohoslovecké fakulty v Brně) věnoval se také aktivní politice od r. 1899, kdy obnovil na Moravě stranu křesťanskosociální, za niž se stal zemským a říšským poslancem; v r. 1918 byl členem revolučního Národního shromáždění, od r. 1919—1938 předsedou lidové strany a od r. 1921 ministrem všech koaličních vlád; v r. 1922 se stal ministrem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Politické práci se věnoval až do r. 1948; Antonín S., pův. štukatér, sekretář Odborového sdružení v předválečných letech a redaktor dělnických listů (Právo lidu, Zář aj.), později ministr pošt a telegrafů (1921) a ministr veřejných prací (1922—1925); *řeč ministerského předsedy Beneše* — zprávu o Benešově projevu otisklo České slovo 14, 1922, č. 78, str. 2—3, 5. dubna.

Str. 66 *Spiritism*. Proletkult 1, sv. 1, č. 16 (26. dubna), str. 247 až 249. Podepsáno -n-. — *Brožura Rádlova* — Co soudím o spiritismu. Praha 1922; str. 67: přednáška doc. Forstera — Vilém F., psycholog a profesor psychotechniky na Karlově universitě; ve svých přednáškách usiloval — i když nedůsledně — o materialistický výklad duševního dění; *kniha... Velenovského* — srov. Přírodní filosofie. Napsal dr. Josef Velenovský, řádný profesor botaniky při Universitě Karlově a ředitel Botanické zahrady. Praha 1922; o Velenovském viz také nepodepsanou glosu v témže svazku Proletkultu, č. 1, str. 12, ze 4. ledna 1922, kterou zde otiskujeme pro Neumannovo možné autorství: „Konce buržoazie. Botanik prof. Velenovský vydal před několika měsíci tlustou knihu o Přírodní filosofii, která je poučným dokladem pro to,

co bychom rádi vštípili našim samoukům a soudruhům, navštěvujícím bez výběru různé přednášky: že totiž hojné vědomosti nejsou člověku nic platny, nejsou-li oporou jasných a správných názorů. Velenovského Přírodní filosofie přináší spoustu látky zcela zajímavé, ale vedle toho úžasný galimatyáš nájezdů a útoků na kritičnost a demokracii, na internacionalism a socialism (rozumí se nejzuřivější na komunism!) a psychopatologických představ stařeckého bludaře, který tone v úplném předpotopním chaosu a domnívá se velikášsky, že je utiskovaným mudrcem. Jeho přemýšlování zavádí jej hluboko do spiritismu — a onoho podezřelého a směšného „idealismu“, jímž honosí se dnes tak mnozí nejzuřivější reakcionáři. Kniha jest úžasným dokumentem lidské pobloudilosti, chorobného rozumu, ale právě proto lahodí nesmírně dnešnímu maloměšťáctvu, které rozebralo drahý svazek neobyčejně brzy. Spiritism, idealism, schvalování všech předsudků, nadávání komunistům a všem lidem sociálně a nacionálně aspoň trochu spravedlivým — to je voda na měšťácký mlýn, a proto žurnály činily knize reklamu, byť poněkud stydlavou, a všichni malí a velcí zanedbanci čeští ji rozebrali. Nadávky a spiritism jsou poslední útěchou buržoazie — předzvěst zhroucení třídy, která ztratila smysl existence.“ Str. 68: *Armáda spásy* — dobročinná náboženská společnost, založená v Londýně r. 1878, využívající křesťanství k podpoře ideologie třídního smíru; u nás působila od r. 1919 po celou první republiku; *injekce Jamesova pragmatismu* — filosofií amerického idealistického filosofa a psychologa Williama Jamese jehož kniha Pragmatism vyšla u nás v r. 1918, se zabýval Karel Čapek v práci Pragmatismus čili Filosofie praktického života (1918).

Str. 70 *První manifestace Proletkultu*. Rudé právo 3, č. 107 (9. května), str. 5. Podepsáno -n.

Str. 71 „*Slušná společnost*“. Proletkult 1, sv. 1, č. 18 (10. května), str. 273—274. Podepsáno -n. — Str. 73: *Vincenc Červinka v Národních listech nebo Stanislav Nikolau v Národní politice* — V. Č., politický publicista zabývající se ruskou problematikou (od r. 1907 působil především v Národních listech, za války pracoval v domácím odboji), spisovatel a překladatel z ruštiny (redigoval Ruskou knihovnu); S. N., zeměpisec s bohatou publikační činností jak ze svého oboru, tak i z oblasti politické; po první světové válce se angažoval zejm. v Národní politice; oba představovali Neumannovi krajní nacionalistickou pozici české žurnalistiky; srov. například Neumannovu polemiku s V. Červinkou ve věci kandidatury A. Jiráska za stranu národně demokratickou (Alois Jirásek a národní demokracie. Kmen 4, 1920—1921, č. 7, str. 84, 29. dubna

1920, knižně Sp V, str. 349—350, a Opozděné poznámky — A promiňte, Vincenc Červinka. Kmen 4, 1920—1921, č. 42, str. 502, 13. ledna 1921, knižně Sp V, str. 464—465); *fabrikant z Libštátu* — míněn Karel Kramář, který vlastnil v Libštátu textilní továrnu.

Str. 73 *Propagační monopol*. Proletkult 1, sv. 2, č. 1 (2. srpna), str. 4—6. — *V předminulém čísle týdeníku Komunistů* — srov. nepodepsanou poznámku Propagační monopol strany. Komunistů 4, 1922, č. 29, str. 6, 21. července; *prý dělám redaktora knihtiskaři* — byl jím míněn Václav Šturc, odpovědný redaktor Komunistů, který byl vyloučen ze strany spolu s Bolenem, Jílkem a třemi dalšími členy pro levou opozici ve straně, jejíž platformou byl týdeník Komunistů; vyloučení však nebylo potvrzeno IV. kongresem KSČ, k němuž se jmenovaní odvolali; *zúčastnil jsem se stylizace... pro organizační řád* — organizační řád byl přijat na Slučovacím sjezdu KSČ (srov. pozn. ke str. 64); str. 74: *soudruzi stojící za Komunistou* — v r. 1919 začal vycházet týdeník Sociální demokrat, orgán Sociálně demokratické strany dělnické (levice); ve třetím ročníku (od 1. května 1921) se stal listem Komunistické strany Československa s titulem Komunistů; mezi přispěvatele patřili zejména František Nedvěd, I. Olbracht, J. Hora, A. Bubeníček, V. Bolen, F. Houser, V. Jílek ad.; v č. 51 z 22. prosince 1922 oznámila redakce, že list, „který byl diskusním orgánem politických proudů ve straně komunistické“, splyne s revuí Komunistus, která bude vycházet čtrnáctidenně (tato revue se o rok později spojila s Proletkultem a Agitátorem v Komunistickou revui).

Str. 77 *První říšská konference německých vzdělávatelů komunistických*. Proletkult 1, sv. 2, č. 4 (23. srpna), str. 61—62, Poznámky. Podepsáno -n. — *Směrnice... přineseme v překladu* — v Proletkultu 1, sv. 2, byly k této problematice otištěny Směrnice výchovných kursů komunistických (v č. 5, str. 67—71, 30. srpna 1922), Teze o práci komunistických učitelů, které vydalo Abteilung Bildung und Propaganda KPD (v č. 6, str. 84—85, 6. září 1922) a článek Paula Reimanna Die Proletkultbewegung in Deutschland (v č. 10, str. 147—148, 4. října 1922).

Str. 78 *Dětské domy*. Proletkult 1, sv. 2, č. 7 (13. září), str. 106—108. Podepsáno Lokalides. — *Haken ve svém článku* — srov. Josef Haken, Rodina. Proletkult 1, sv. 2, 1922—1923, č. 4, str. 49—52, 23. srpna 1922, a č. 5, str. 75—78, 30. srpna 1922; této problematice se věnoval i Karel Nešeda v článku Muž, žena a dítě, vycházejícím na pokračování v prvním ročníku Proletkultu; Neumann sám se k těmto otázkám několikrát vrátil, nejpodrobněji v článku Komunistická výchova prole-

tariátu, zde na str. 496; tyto postoje byly dobově podmíněny a bezprostředně ovlivněny sovětskými diskusemi, srov. např. článek A. M. Kollontajové Ženu osvobodí práce! (Proletkult 2, sv. 3, 1923—1924, č. 24, str. 374—376, 11. července 1923); str. 80: *péro Strindbergovo (ve Studentce)* — Strindbergova Studentka čili Novostavba vyšla v Neumannově překladu pod pseudonymem Jiří Votoček jako příloha čtvrtého ročníku časopisu Červen (1920), knižně 1922 v témže překladu.

Str. 81 *O povinném odběru naší literatury organizacemi.* Proletkult 1, sv. 2, č. 8 (20. září), str. 122—124. Podepsáno -n.

Str. 84 *Omyl Lva Borského.* Proletkult 1, sv. 2, č. 13 (25. října), str. 205—207. Podepsáno *Lokalides*. — *Borský uveřejnil* — v Národní politice 40, č. 283, str. 1.

Str. 87 *Národní politika dává vysvědčení dobrých mravů osvětové činnosti v Masarykově republice!* Proletkult 1, sv. 2, č. 15 (8. listopadu), str. 235 až 236. Podepsáno -n. — Str. 88: *Článek... „Všecko plyne“* — v Národní politice 40, 1922, č. 289, odpol. vyd., str. 1, 31. října, pod šifrou -ilb-.

Str. 89 *Žápasy, úkoly a úspěchy Proletkultu KSČ.* Proletkult 1, sv. 2, č. 18 (29. listopadu 1922), str. 283—285; č. 19 (6. prosince 1922), str. 301—303; č. 25 (17. ledna 1923), str. 389—390; č. 26 (24. ledna 1923), str. 403—404. Podepsáno *Lokalides*. — Str. 92: *v moravském orgánu FDTJ* — článek vyšel v brněnském časopise Předvoj 4, 1922, č. 11, str. 3—4, 25. listopadu; *Chaloupecký* — Jiří František Chaloupecký byl zakladatelem Federace dělnických tělocvičných jednot (FDTJ) a iniciátorem I. spartakiády (1921); pracoval rovněž jako redaktor Výboje, tiskového orgánu FDTJ; v Proletkultu 1, sv. 1, 1922, č. 15, str. 238—239, 19. dubna, vyšel nepodepsaný nekrolog Soudruh Jiří F. Chaloupecký mrtev, který zde otiskujeme pro Neumannovo možné autorství:

„V pondělí 10. dubna skonal místopředseda Federace dělnických tělocvičných jednot a její nejpřednější vůdčí a tvůrčí duch soudruh Jiří F. Chaloupecký, skosen uprostřed bezoddyšné práce proletářskou nemocí ve věku 32 let.

Nechť povolané pero vyličí brzy jeho život a dílo podrobně pro povzbuzení všech, kdož jmenují se komunisty; na tomto místě budiž zdůrazněno především, že s Chaloupeckým odešel nám jeden z nejsilnějších kulturních politiků strany a železný organizátor, jakých strana naše má málo. Nebylo jeho vinou, že houževnatá a neúmorná činnost jeho šla hlavně k duhu toliko jednomu úseku naší fronty. Federace

DTJ, které vdechl své myšlenky, kterou zorganizoval a zocelil. Nebylo v jeho programu zůstatí jednostranným.

Když myšlenka Proletkultu svedla nás konečně k prvním projektům a poradám, byl to hlavně soudruh Chaloupecký, který velmi jasně a ostře vyslovil podstatné organizační a ideové zásady pro Proletkult, a jeho koncepce byla jistě velkorysá a prostá malichernosti. Přál si vybudovati celek Proletkultu tak, jako vybudoval jeho část, FDTJ, a oddal se myšlence úplně a s celou svou vervou a obětavostí.

Zájmy jistých složek nastavily se mu však do cesty a lámaly jeho rozmach. A konečně přišel i zájem strany, spor o to, má-li Proletkult býti vybudován jako spolek vedle strany nebo vyrůstati organicky ze strany, ve straně a pro stranu, na konstitučním sjezdu FDTJ byla poněkud separatistická myšlenka soudruha Chaloupeckého poražena, a tím jeho sympatie odvráceny od Proletkultu a vráceny opět výlučně jeho Federaci.

V tom však byl jen osud silné individuality, která přišla do konfliktu s celkem, nikoli nesprávnost idejí, které soudruh Chaloupecký dovedl tak přesně vyjadřovati. Jen o vnější věc byl mezi námi spor, nikoli o to, co Proletkult má a musí jednou znamenati.

Soudruh Chaloupecký byl právě jedním z těch komunistů, kteří více věřili kultuře než politice, kteří věděli, že stává na písku, kdo nevzdělává hluboce proletariát, jež svolává k revoluci. Podle svých duchovních sil a schopností, jež mocně tryskaly v jeho slabém a smrtelně chorobném těle, snažil se nejlépe jednati z tohoto přesvědčení. Jeho vliv byl veliký, protože veliká byla jeho oddanost věci proletariátu. Jeho památka mezi námi nezmizí, protože taková oddanost je právě nezapomenutelná. “*prozatímní organizační řád* — byl otištěn v Proletkultu 1, sv. 1, 1922, č. 1, str. 14, 4. ledna, a postupně zpřesňován organizačními pokyny v dalších číslech Proletkultu v rubrice Věstník Proletkultu; str. 95: *Osvětový svaz* — byl založen r. 1906 jako lidovýchovný spolek z impulsu Národní rady české se snahou „šířiti a povznášeti lidové vzdělání v národě československém, stránku politickou vyjímaje...“ a s úkolem sledovat všechny složky kulturního života, důležité pro lidovou výchovu (přednášky, knihovnictví, umělecký život aj.). R. 1925 byl přebudován na Masarykův lidovýchovný ústav, v němž byl kladen důraz i na výzkumnou a metodologickou činnost v oblasti lidovýchovy; *Dělnická akademie* — byla založena r. 1896 jako osvětový spolek sociálně demokratické strany; pořádala kursy a přednášky a v Praze a dalších městech udržovala své školy; r. 1948 byla sloučena se Socialistickou akademií; *Dělnické školy* — myšlena patrně Ústřední škola dělnická, zal. 1898 jako centrální orgán osvětových spolků strany národně sociální; *Na loňském...*

sjezdu — srov. Neumannovu poznámku První říšská konference německých vzdělavatelů, zde na str. 77; str. 96: *Rezoluce IV. kongresu Komunistické internacionály* — text sjezdové rezoluce o komunistické výchově přinesl Proletkult 1, sv. 2, 1922—1923, č. 24, str. 372—373, 10. ledna 1923 spolu s referáty Krupské a Hörnla, člena KSN.

Str. 100 *Krise socialismu*. Proletkult 1, sv. 2, č. 22 (27. prosince), str. 340—342. Podepsáno *Lokalides*. — *Václav Klofáč* — politik a novinář, zakladatel České strany národně sociální, v letech 1901—1918 poslanec rakouské říšské rady, 1918—1920 ministr národní obrany, 1920 až 1938 místopředseda senátu; Neumann se s ním polemicky utkával zejména od doby, kdy Klofáč jako redaktor Národních listů organizoval hnutí národních dělníků proti prohlášení sociálních demokratů, které se distancovalo od požadavků ostatních českých poslanců o uznání práva Českého království v rámci habsburské monarchie, protože proklamovalo rovnoprávnost všech národů (srov. například Zasláno v Čase 12, 1898, č. 8, str. 126, 19. února, knižně Sp I, str. 99 až 100 ad.); *jako jejich učitel* — míněn Tomáš G. Masaryk; *obehrává právě kdosi* — srov. T. Pistorius, *Krise socialismu*. Čas 32, 1922, č. 295, str. 7, 17. prosince, a č. 297, str. 4, 20. prosince.

1923

Str. 105 *O nového ducha*. Proletkult 2, sv. 3, č. 1 (31. ledna), str. 1—3. Nepodepsáno, v obsahu pod šifrou -n.

Str. 109 *Marxistické bádání a Třetí internacionála*. Proletkult 2, sv. 3, č. 1 (31. ledna), str. 4—5. Podepsáno *Jos. Votoček*.

Str. 112 *Posvěcuje účel prostředky?* Proletkult 2, sv. 3, č. 2 (7. února), str. 21—23. Podepsáno *Lokalides*. — Str. 114: *Malatesta* — srov. pozn. ke str. 201.

Str. 116 *Temno*. Proletkult 2, sv. 3, č. 6 (7. března), str. 81—83. Podepsáno -n. — *Zákon na ochranu republiky* — byl schválen parlamentem 6. března 1923; bezprostředním, i když jen vnějším podnětem k němu byl atentát na ministra financí Aloise Rašína 5. ledna 1923, z jehož zorganizování byla obviněna komunistická strana. Přijetí zákona znamenalo korekci ústavy z r. 1920 a jeho články o „pobuřování proti státu“ a „hanobení republiky“ byly namířeny zvláště proti komunistickému tisku a proti levicovým kulturním organizacím.

Při projednávání zákona a posléze při jeho schvalování hlasovala proti přijetí skupina národně socialistických poslanců (B. Vrbenský, Th. Bartošek, L. Landová-Štychová ad.), kteří v r. 1918 jako příslušníci předválečného anarchistického hnutí vstoupili do České strany socialistické, kde patřili k jejímu radikálnímu křídlu; za svůj postoj byli nyní ze strany vyloučeni a zbaveni poslaneckého mandátu. V r. 1925 vstoupili do KSČ; „*králoupský reskript*“ — míněn druhý císařský reskript z 12. září 1912, v němž císař opakoval svůj slib z r. 1870 potvrdit historická práva země koruny české svou korunovací za českého krále a vyzval český sněm, aby uspořádal státoprávní poměry Českého království; „*pařížská deklarace*“ — Československá národní rada v Paříži byla v létě 1918 uznána za prozatímní československou vládu a vydala 18. října 1918 Deklaraci nezávislosti Československa (zvanou též Washingtonská deklarace); toto prohlášení obsahovalo hlavní zásady budoucí ústavy státu, z nichž nejzávažnější nebyly nikdy realizovány (odluka církve od státu, nahrazení armády milicí ad.); *nahlédli do zákulisí... v Národním shromáždění* — Neumann byl v letech 1918 a 1919 poslancem Národního shromáždění za stranu národně sociální a zúčastnil se práce v kulturním výboru; v téže době pracoval také jako vysoký úředník na ministerstvu školství; str. 117: *dělnická vláda* — heslo proklamované v rezoluci Taktika Komunistické internacionály ze IV. kongresu (srov. pozn. ke str. 96); str. 118: *Rudé právo... v úvodníku* — Promluví intelektuálové? Rudé právo 4, 1923, č. 47, str. 1, 27. února; str. 119: *Ti dva tři, kteří to již učinili* — proti zákonu na ochranu republiky protestoval nepřímo F. X. Šalda v článku Slečna Reakce z Kostlivic a na Podágrově v Tribuně 5, 1923, č. 46, str. 3—4, 25. února (část přetisklo s komentářem Rudé právo v č. 46, 26. února 1923) a přímo Zdeněk Nejedlý v článku Strach z demokracie ve Varu 2, 1923, č. 25, str. 129—141, 1. února.

Str. 121 *K otázce umění třídního a proletářského*. Proletkult 2, sv. 3, č. 8 (21. března), str. 121—123; č. 9 (28. března), str. 138—140; č. 10 (3. dubna), str. 156—159; č. 11 (11. dubna), str. 168—170; č. 12 (18. dubna), str. 185—187; č. 13 (25. dubna), str. 199—202; č. 14 (2. května), str. 220—221; č. 15 (9. května), str. 236—238. Podepsáno *Jos. Votoček*. — Diskuse o charakteru proletářského umění, kterou zahájil Jiří Wolker článkem Umění všední, či nedělní? ve Varu 1, 1922, č. 8, str. 251—254, 15. března, a přednáškou Proletářské umění, koncipovanou spolu s K. Teigem a otištěnou rovněž ve Varu 1, 1922, č. 9, str. 271—275, 1. dubna, navazovala na polemiky z prvních poválečných let; podnětem k nim bylo stanovisko skupiny mladých komunisticky orientovaných umělců sdružených ve skupině Devětsil (zal. 1921),

kteří formulovali principy umění nastupující generace v protikladu k umění civilistickému (srov. například stať K. Teiga *Obrazy a předobrazy*, *Musaion*, sv. 2, 1921, str. 52—58); Neumann tehdy odpověděl sérii článků v *Rudém právu* 2, 1921 (*Průmyslová civilizace, umění a komunism* z 28. července, *Pro třídního člověka* ze 7. srpna, *Občanské umění* z 23. října) a v *Červnu* 4, 1921 (*Knihy dneška*, str. 93—94, 12. května), všechny jmenované články též knižně ve *Sp V*, str. 388 až 393, 394—398, 435—437, 473—474. V nové fázi polemik pokračoval Neumann kromě uvedeného článku ještě statěmi *Umění v sociální revoluci* (zde na str. 166), *Agitační umění* (zde na str. 177), *O proletářské poezii* (zde na str. 186), *Disk* (zde na str. 224) a *Za Jiřím Wolkrem* (zde na str. 301). — *V boji... rozvířeném... Devětsilem* — srov. příspěvky [K. Teiga] *Nové umění proletářské* (*Devětsil*, 1922, str. 5—18) a *Umění přítomnosti* (*Život*, sv. 2, 1923, str. 119—142); *Josef Kodíček* — kritizoval programové zaměření *Devětsilu* v článcích *Devěthnid* a *O tom obecném umění*, otištěných v *Tribuně* 4, 1922, 31. prosince, a v roč. 5, 1923, 14. ledna a 11., 18. a 25. února; s těmito statěmi polemizoval K. Teige v článku *Věc tvrdošijných* (*Československé noviny* 2, 1923, č. 1, str. 4—6, 3. ledna); *Dr. Nebeský uveřejňuje... řadu článků* — v *Tribuně* 5, 1923, články *Na okraj dvou sborníků* (22. února), *Problém třídního umění* (11. března) a *Socializace umění* (15. března); str. 133: *Teige opustil... teorii o „předobrazech“* — srov. Teigovu stať *Obrazy a předobrazy* (*Musaion*, sv. 2, 1921, str. 52—58), v níž píše, že „úlohem veškeré duchové tvorby [je] předobraz nového světa..., stavební látkou naší duchové tvorby jest... sen a touha...“; str. 134: *Rudolf Kremlička* — srov. pozn. k článku *Rudolf Kremlička*, zde na str. 362; str. 135: *v grafickém díle... Kollwitzové* — srov. pozn. k článku *Käthe Kollwitzová*, zde na str. 360; str. 136: *Tvrdošijní* — jádrem sdružení byli umělci, kteří v r. 1912 odešli jako obhájci širší koncepce moderního umění ze Skupiny výtvarných umělců do Mánesa a později po splynutí Skupiny s Mánesem vystoupili samostatně ve skupině *Tvrdošijných*; patřili sem J. Čapek, Vl. Hofman, V. Špála, J. Zrzavý, R. Kremlička a O. Marvánek; srov. též Neumannovy články *Tvrdošijní* (*Národní listy* 58, 1918, č. 81, str. 1, 10. dubna), *A přece!* (úvodní slovo ke katalogu první výstavy *Tvrdošijných* v r. 1918) a *Druhá výstava Tvrdošijných* (*Kmen* 3, 1919—1920, č. 41—42, str. 283—284, 19. února 1920), všechny stati knižně ve *Sp V*, str. 28—32, 39—41, 337—339; str. 137: *počínajíc „Továrnou“... a končíc třeba „Komíny“* — báseň *Továrna* vyšla v *Knize lesů, vod a strání* v r. 1914 (viz též B II, str. 190—191), báseň *Komíny* v *Rudých zpěvech* r. 1923 (též B III, str. 303—306); v *knize Ať žije život!* — týká se stati K nové poezii sociální

ze zmíněné knihy (též Sp IV, str. 78–87); str. 141: *nápady různých Ivanů Gollů* — Ivan Goll, francouzský básník, který spolupracoval s českými poválečnými avantgardními časopisy, například s *Devětsilem*, *Živodem* ad.; str. 142: *L'esprit nouveau* — internacionální měsíční revue pro literaturu, umění a vědu, která soustřeďovala pařížskou avantgardu; str. 145: *jeť ve svém posudku* — srov. jeť [= Julius Fučík], *Tři hry* Jiřího Wolkra. *Proletkult* 2, sv. 3, 1923–1924, č. 11, str. 172–173, 11. dubna 1923; str. 147: *autor Města v slzách a Samé lásky* — Seifertovy básnické sbírky vyšly v letech 1921 a 1923; str. 148: *v doslovu ke knize* — autorem doslovu podepsaném *Devětsil* byl Karel Teige; str. 150: *Jan Trnka* — z básně *Balada (Samá láska)*; „*také chceme mít k obědu...*“ — z básně *Slavný den (Samá láska)*; str. 152: *napsal František Gellner* — báseň *V Paříži* (Neumann uvedl nesprávný titul *V Paříži je blaze*), napsaná v r. 1906, vyšla v Gellnerově posmrtně vydané sbírce *Nové verše* (1919) v Neumannově Edici Června; str. 153: *Stinnes* — Hugo S., německý průmyslový magnát, představitel jednoho z největších porúrských koncernů.

Str. 156 „*S městem za zády*“. *Proletkult* 2, sv. 3, č. 8 (21. března), str. 123–125. — Psáno při příležitosti knižního vydání druhého svazku *fejetonů S městem za zády* (*Předválečná idyla*); první svazek opatřený autorovou předmluvou vyšel r. 1922. — Str. 157: *fejetonů... vycházely v Lidovkách* — od března 1910 do dubna 1915; byly vlastně paralelou k Neumannově básnické sbírce *Knihy lesů, vod a strání*, vznikající přibližně ve stejném období (1907–1914); *Ať žije život!* — *fejetonů* sebrané po válce r. 1920 do této knížky otiskoval Neumann od června 1913 do června 1914 rovněž v *Lidových novinách* a sám je chápal jako komentář ke své sbírce *básní Nové zpěvy* (1918), jejíž jednotlivá čísla publikoval časopisecky v rozmezí let 1911–1914; *řadu fejetonů věnovaných dr. Kramáři* — Devatenáctá bašta byla ve své době (tj. kolem r. 1911) pokládána za nejkrásnější nezastavěné místo v Praze; v odborných kruzích byl prosazován názor, že nemá přijít do soukromých rukou, protože nevhodná zástavba by způsobila neodčinitelnou chybu v narušení hradčanského panorámatu; dr. Kramář však využil svého vlivu a získal parcelu dokonce za velmi nízkou cenu, která zdaleka neodpovídala hodnotě pozemku, a vypracování architektonického návrhu svěřil oficiálnímu vídeňskému architektu Friedrichu Ohmannovi (1858–1927), obdivovateli pražského baroka (z jeho dalších pražských projektů je nejznámější dům nakladatele Štorcha a Plodinová burza). K protestní kampani proti Kramářovu postupu se připojil r. 1911 v *Lidových novinách* také Neumann temperamentními články *Pan doktor Kramář* (č. 162, 14. června) a *Mo-*

tiv národní (č. 176, 28. června), oba knižně ve Sp III, str. 400 až 403 a 407—409; str. 159: *kde se... zabývám Viktorem Dykem* — týká se XIX. kapitoly, fejetonu Na velmi staré téma (v našem vydání str. 280—287). Poválečná politická angažovanost Dykova v Kramářově národně demokratické straně, za niž byl poslancem a od r. 1925 senátorem, znamenala definitivní rozchod s Neumannem, s nímž ho dříve pojilo osobní i literární přátelství (srov. například Viktor Dyk—St. K. Neumann—bratři Čapkové, Korespondence z let 1905—1918, Praha 1962). K Neumannovým komentářům Dykovy poválečné činnosti srov. také článek Rudá barva a běločervená barva (Červen 2, 1919 až 1920, č. 15, str. 129—131, 12. června 1919, knižně Sp V, str. 201—206), Literatura, odpovědnost, práce (Kmen 4, 1920—1921, č. 3, str. 36, 1. dubna 1920, knižně Sp V, str. 348—349), nepodepsanou glosu Fantazie špatného svědomí (Červen 3, 1920—1921, č. 9, str. 104, 13. května 1920, knižně Sp V, str. 628—629) a konečně Opozděné poznámky — Viktor Dyk (Kmen 4, 1920—1921, č. 42, str. 501, 13. ledna 1921, knižně Sp V, str. 463); *dnes protivlastenecká a protiklerikální literatura Macharova* — Neumann tu má na mysli kontrast, jakým působilo srovnání Macharových předválečných a poválečných názorů, jak se projeví v jeho literární tvorbě: zatímco kdysi kritická analýza soudobých českých společenských poměrů, zaměřená proti falešnému vlastenectví (Tristium Vindobona I—XX, Golgata) a proti náboženství, zejména proti klerikalismu (Katolické povídky, Řím), řadila Machara mezi přední pokrokové osobnosti a získala mu i sympatie Neumannovy (Vraťme si Héliu! Moravský kraj 12, 1907, č. 21, 21. února, knižně Předě dveřmi Patheonu, 1911, s názvem O dvou knihách Macharových, též Sp III, str. 25—28; Básník občan. Lidové noviny 22, 1914, č. 58, 28. února, knižně Sp IV, str. 409—415), po válce, kdy se Machar stal generálním inspektorem čs. branné moci a později se sblížil s krajní pravicí, Neumann se s ním rozešel (srov. nepodepsanou glosu Generální inspektor čs. branné moci. Červen 2, 1919—1920, č. 27, str. 238 až 239, 4. září 1919, knižně Sp V, str. 617—620, dále Macharovi dedikovanou báseň Zpěv o revoluci v Reflektoru 1, 1925, č. 19, 1. října, knižně ve sbírce Nové zpěvy (1936) s názvem Jménem dělníků, též v B III, str. 126—128, a Dopis z Prahy, zde na str. 441); *po svých zkušenostech v... Národním shromáždění* — srov. pozn. ke str. 116.

Str. 160 *Kořen komunistické strany*. Rudé právo 4, č. 100 (1. května), str. 6.

Str. 162 *Komunistické snahy kulturní jako nezbytná stránka komunistické politiky*. Proletkult 2, sv. 3, č. 14 (2. května), str. 209—211. Podepsáno -n.

Str. 166 *Umění v sociální revoluci*. Proletkult 2, sv. 3, č. 17 (23. května), str. 266—268. Podepsáno *Jos. Votoček*. — Str. 167: *zenitisté* — autoři sdružení kolem jugoslávské umělecké a literární revue Zenit, vydávané v letech 1920—1926 nejprve v Záhřebu, později v Bělehradě za redakce L. Miciče. Její zaměření na „boj za lidství skrze umění“, jak bylo uvedeno v programové úvodní stati, bylo v souladu s poválečnými tendencemi evropského expresionismu, reagujícího na hrůzy války a na postavení člověka v nové revoluční situaci. Internacionální charakter časopisu byl dán širokým evropským okruhem spolupracovníků (SSSR, Francie, Československo, Německo, Rakousko, Polsko ad.) a zdůrazněn otiskováním jejich příspěvků v originále. V Neumannově Červnu (roč. 4, 1921, č. 12, str. 181, 23. června) přinesl o Zenitu sympatizující informaci K. Teige a stejně byl časopis přijímán i později v Pásmu; str. 170: *A. M. Piša* — Neumann tu odkazuje na Pišovy články K orientaci nejmladších tvůrčích snah (Červen 4, 1921, str. 278 až 290—304, 306, 320—322), na odpověď v anketě Mostu O literární příští (Most 1, 1921—1922, str. 110—111) a Ještě k programovému manifestu Literární skupiny (Proletkult 1, sv. 2, 1922—1923, str. 266—268, 282—283, 300, 317—319); „*předobrazy*“ soudruha Teiga — srov. pozn. ke str. 133; *shodně s dr. Nebeským* — srov. stať K otázce umění třídního a proletářského, zde na str. 121.

Str. 172 *Indiferentní dav*. Proletkult 2, sv. 3, č. 18 (30. května), str. 279, 280, 282. Podepsáno *Jos. Votoček*. — *článek soudruha Krause* — srov. Lev Kraus, Význam slova „proletariát“ v marxismu. Proletkult 1, sv. 2, 1922—1923, č. 17, str. 258—260, 22. listopadu 1922.

Str. 177 *Agitační umění*. Proletkult 2, sv. 3, č. 19 (6. června), str. 300—302. Podepsáno *Jos. Votoček*. — Str. 178: *v předešlém článku* — srov. Umění v sociální revoluci, zde na str. 166.

Str. 181 *Paříž? — Moskva!* Proletkult 2, sv. 3, č. 20 (13. června), str. 305—307. Nepodepsáno, v obsahu pod šifrou -n. — *s nevítaným Fochem* — 14. května 1923 přijel na oficiální návštěvu do Československa francouzský maršál Foch; *sbírku francouzského umění* — v květnu a červnu 1923 uspořádal Mánes v Obecním domě rozsáhlou výstavu francouzského umění; autorem předmluvy katalogu byl ž [I = F. Žákavec]; *přednášku F. X. Šaldy o Rodinovi* — srov. Soubor díla F. X. Šaldy, Boje o zítřek, str. 80—90.

Str. 186 *O proletářské poezii*. Proletkult 2, sv. 3, č. 21 (20. června), str. 333—335. Podepsáno *Jos. Votoček*. — Pod tímto společným titulem

vyšla současně stať Horova (otiskujeme ji na závěr této poznámky) se statí Neumannovou. S Horou konfrontoval Neumann své názory už dříve v básnické polemice, když na jeho Verše odpověděl svými Polemickými slokami (obě v Červnu 4, 1921, č. 25, str. 331 — 341, 24. listopadu, knižně v B III, str. 408 — 409 a 514).

O proletářské poezii

I

Knihou *Rudé zpěvy* (vydala Večernice) vstupuje básník St. K. Neumann, jehož nejprudší doba tvůrčí věnována byla protestům individua proti societě, chvále přírody a technické civilizace, na pole básnění proletářského. I v Rudých zpěvech doznívá ještě ovšem starý vzdor silné osobnosti proti beztvárnosti celku a žije v nich ozvěna básníkovy civilismu. Má v Rudých zpěvech báseň, jež opěvá americký film, jenž mnohostí a názorností svých obrazů mu uvádí na mysl úžasný veletok mužské energie, proměněné v 19. a 20. století v zázračné dílo mechanické civilizace. Napadá ho sice, že život uprostřed veškeré té krásy lidského vývoje zůstává nedokonalý a nespravedlivý, ale „ty historky jsou k smíchu; vraždí se, když chceš, pro pověry a předsudky, pro mamon, blud a lež; já trpěl, trp, jak já měj v lásce, v nenávisti, jen život nechať jako kulka vypálená svítí přes hypochondrie.“ Složitá konstrukce továrny dojíhá a opájí básníka Nových zpěvů, komín Ringhofferovky „mladému bohu se podobá“, bohu průmyslovému. Mohutný dojem vyvolává v básníku jdoucím po ulici obraz dělníků elektrické dráhy, spravujících v hluboké noci při prudkém světle obloukovek, „elektrických měsíců“, uliční koleje.

A lana břemena zdvihají,
ramena břemena nesou,
tísněné hrudníky těžce dýchají,
lana se třesou,
a chvějí se i rozkročené sloupy,
svěráky lidské, páky a stoupy:
hoj — rup!

Hlomoz této práce, zpocená těla dělníků a pachy oleje jitří smyslné touhy v páru nočních milenců. „Básníka mysl okouzlena“ jde hledat rytmická slova pro děj práce. To však už jsou jen dozvuky civilní poezie Neumannovy. Od té doby zjednodušil se básník, zakázal si svobodné

výlety do říše moderní krásy, již vystavěl pomník v Nových zpěvech, a počíná pěti i teoreticky odůvodňovati píseň politickou a proletářskou. Ohradil se v „Prologu“, že i on zná rozkoš přírodních půvabů, slávu léta a pudů, něhu vzpomínek a smutek marností, city blaživé i city, které drtí. Ale odmítá je, a „ty radosti a žaly intimní, ta hudba soukromá nechť v buržoazní poezii zní“. Chce pěti třídní zpěvy, jež jako rudou páskou mají nás pojit soudružskou láskou

a zítra nechť jich dutky svístí
tou svatou naší třídní nenávisť.

Politické výzvy, útoky a polemiky jsou pak obsahem proletářských veršů St. K. Neumanna. Radí v stejnojmenné básni Socialistickým ženám, aby zadržely proudy své výmluvnosti, nechaly feminismu, lékařských rad, rodinné sentimentality, tirád proti alkoholu a aby všechny, matky a ženy a dcery a milenky, davše „na řetěz citečky sladké a bolné“, učily se střílet. Vzrušuje ho teď Max Hölz, „der rote Max“, jenž svoji ozbrojenou vzpouru proti buržoazii Německa si odpývá v žaláři. Také tato báseň končí revoluční výzvou. „Jen trochu odvahy ještě a trochu praxe, osvobodíte sebe i Maxe, až rudí vlci zakousnou se v bílý lup, hoj rup!“ Ale ovšem, revolučními výzvami nelze mrhati jako city. Je zde nebezpečí, že při častém používání revolučních slov a rozruchů dojde básníkovi vniterný oheň a zbude jen rétorika, jež nakonec unaví, obmezíme-li, jako to činí Neumann, zorné pole proletářského vidu uměleckého na hlučivou, vždy na nejvyšší, patetické struně hranou tóninu. Domnívá-li se básník, že proletariát z celé poezie potřebuje a žádá jen takových veršů, jako jsou v Rudých zpěvech „Bitevní pole“, „RSFSR“, „Zpěv zástupů“, „Zpěv jistoty“, „Vy a my“ — vesměs básně omezující se na obměňování jednoho revolučně politického motivu, na agitační didaktiku, dobrá — tyto verše, tu a tam recitovány, zanítí a budou užitečnou pomůckou propagandy asi jako úvodník nebo polemika proti agrárním vydřiduchům, ale nevěřte, proletářští básníci, že by takto pronikla naše poezie do dělnických duší a stala se jejich hlasatelkou. Proletářská revoluce, to přece není jen nadšení pro rudou pásku, kletba a zaťatá pěst, to je také nekonečná, neviditelná práce prostých fakt a hodin složitého života, jemuž podléhá dělník, třídní boj není jen sraz a viditelná bitva dvou tříd, nýbrž celý ten příliv životních osudů, jenž sjednocuje jedny proti druhým. Každá poezie je výrazem jistého života. Celého života. Ty city a citečky, ten slabošských citů denní dým, jež tak rozhodně vylučuje Neumann z proletářské poezie, musí v ní přece jen koneckonců dostatí místo, protože proletář také si uvědomuje svoje proletářství pomocí dojmů, představ a pocitů,

a nežli zatne pěst a nežli se rozhodne k boji, prožije vnitřní duševní a citové pochody velmi složité a právě tyto vnitřní pochody vyvolané jeho zvláštním, typickým způsobem života tu jsou, jež tvoří jeho odlišnou kulturu a jež musí se státi látkou proletářské poezie.

II

V dlouhé básni na Rózu Luxemburgovou má Neumann tyto verše o jejím pobytu v žaláři:

Jen kniha přírody ti dává zapomenout
a tu a tam i kniha básníka:
ta slova slunečná a tvoje slzy něhy
dovedou nad vším krátkou duhu sklenout
— posílit odhodlání. . .

Tyto verše, inspirované patrně dojmem ze žalářní korespondence Rózy Luxemburgové, měl by si zapamatovat soudruh J. Votoček, jenž v Proletkultu soudil a odsoudil velmi přísně všechny naše mladé básníky, protože se mu nezdají býti dosti třídními, svázání jsouce buďto estetikou, nebo vlastní povahou s měšťáckým uměním a s maloměšťáckým světem citovým. Já chápu úplně, že touha s. Votočka po ryze proletářské poezii může vésti k negativnímu soudu nad většinou toho, co dnes literárně se blíží proletariátu, žel jen, že v celé té řadě úvah s. Votočka vedle abstraktních, nedoložených soudů jsme nenašli (kromě rozboru Seifertovy Samé lásky) kloudného a věcného rozboru jednotlivých zjevů naší mladé literatury. Vyhnul-li se s. Votoček rozboru třeba Hudby na náměstí, Těžké hodiny, Pracujícího dne, Srdce a vřavy světa, Socialistické naděje, Tegtmeierových železáren, rozhodně chybil, neboť povšechnými úsudky spatra mate jen a zkresluje. Vyslovuje-li se i komunista třeba, aby proletářští umělci zahodili všechnu uměleckost a ponechali si pro sebe jen tendenční její část, chce-li, aby báseň převzala funkci poplašného zvonu nebo agitační schůze — je to názor velmi nedomyšlený. Už proto, že právě takzvaná tendenční poezie je cosi, co bez umění není myslitelné. Právě ona vyžaduje co největšího bohatství výrazového, právě ona žádá si nejvášnivějšího prolnutí proletářského zánícení s darem uměleckého výrazu. Jinak je zbytečná a svazek takové poezie nahradí nám docela lehce jedna agitační řeč, kterou bezprostředně si poslechne několik tisíc lidí. To je vidět i na Rudých zpěvech Neumannových, kde vedle živých a vášnivých „třídních zpěvů“ jsou i mrtvá politická kázání, na nichž bylo by lze přímo makavě dokazovat,

jak účinnost básně klesá ve stejném poměru s vynucovanou a rozumově
chtěnou tendenčností. Kdybychom chtěli od básníků jenom bezpro-
střední tendenci, účinnou a rychle pronikající, nemuseli bychom od
nich žádat veršů, jejichž působivost je vždy omezena, nýbrž mohli
bychom jim přikázat psáti brožury, lokálky a úspěch by byl větší.
Této práce nadělali se ostatně někteří naši básníci až dost a dost.

Proletariát však potřebuje také umění. Potřebuje pohledu na krásu,
hrůzu, oddech a velikost světa, pohledu, jež mu může dodnes zprostřed-
kovat jedině básník a umělec. Proč by si nemohl proletář přecísti třeba
Nové zpěvy Neumannovy nebo si je dát zadeklamovat? Nějaký druhý
soudruh Votoček mohl by sice dokázat, že je to kniha maloměšťácká
svojí hltavostí exotismu, svojí touhou po smyslových požitcích, není
v ní jediného slova socialistického ve smyslu Votočkovy teorie, ale je to
kniha, jež budí v čtenáři mocnou a dlouhou ozvěnu, líčíc mu v plastic-
kých a okouzlujících barvách krásy světa.

Tendenčních veršů máme už dost. Budeme-li míti nové a ohnivější
ještě, dobrá. Ale my, potřebujeme-li veršů vůbec, potřebujeme také
veršů, které nejsou tendenční, a přece vyslovují to, co dnešní proletář
žije, myslí a cítí. Ale to všechno může zvážít jedině budoucnost a my si
můžeme říci, že chceme, aby básníci dali se proniknout opravdovým
duchem proletářským — budou-li v jeho smyslu psát tendenčně nebo
méně tendenčně, útočně či citově — to je jejich věc už, věc jejich pomě-
ru k světu, jenž u každé povahy je jiný. To ani soudruh Votoček
nezmění. Jeden komunista zabývá se záležitostmi politickými, druhý
odbornými, třetí samosprávnými a družstevními, čtvrtý pracuje
v FDTJ, pátý jinde atd. — nechme tuto rozmanitost i proletářskému
umění, vždyť jinak, kdyby se řídilo jen dle maršrúty soudruha J. Vo-
točka, bylo by nakonec k smrti nudné, a to jistě ani on nechce.

Str. 189 *Buřič mezi lidmi*. Proletkult 2, sv. 3, č. 25 (18. července),
str. 391—393. Podepsáno S. K. N. — *ve své kritice mé knihy* — srov. jv,
Psychologický příspěvek. České slovo 15, 1923, č. 135, str. 5, 10. červ-
na; str. 190: *Stambolijskij* — Alexandr S. (1879—1923), bulharský
politik, vůdce malorolnické strany Bulharský zemědělský lidový svaz,
která v letech 1918—1923 zastávala v zemi vůdčí úlohu; v letech
1919—1923 byl předsedou bulharské vlády; při fašistickém převratu
byl zavražděn.

Str. 194 *Revolucionáři*. Proletkult 2, sv. 3, č. 27 (1. srpna), str.
422—425; č. 31 (26. září), str. 487. Podepsáno Jos. Votoček. — Str. 201:
Jean Grave — J. G., francouzský anarchistický publicista, autor
několika sociologických děl, vydavatel časopisu Les temps nouveaux,

nazývaný „švec a světec“; Neumann otiskoval jeho stati ve svých anarchistických časopisech a jako první svazek Knihovny Nového kultu vydal ve vlastním překladu jeho Anarchii (1901); *Malatesta* — Errico M., teoretik a organizátor italského anarchistického hnutí, jehož skupiny se snažil soustředit v duchu anarchismu komunistického; *L. N. Tolstoj* — k Tolstojově osobnosti se vracel Neumann často i v minulosti, srov. například článek Plechanov a Tolstoj (Práce I, 1905, str. 4—5, zvl. vyd. k I. máji, knižně Socialism a svoboda, 1909, též Sp II, str. 62—65); str. 202: *filosofie Maxe Stirnera* — německého filosofa, představitele krajního individualismu, který se stal inspirátorem jednoho směru v anarchistickém hnutí; jeho spisy byly nazývány „biblí anarchismu“; k nám ho uvedla Moderní revue, knihu Jedinec a jeho vlastenectví přeložil r. 1897 K. Vohryzek; práci L. Fabbriho Stirnerovský individualism ve hnutí anarchistickém vydal ve vlastním překladu St. K. Neumann pod pseudonymem K. Protiva jako první svazek Knihovny revolucionářů (1904); *Žo d'Axa* — vl. jm. Ch. Gallant, autor knihy Z Mazasu do Jeruzaléma, kterou — kromě jiných drobnějších próz otištěných v Novém kultu — přeložil Neumann pro Novou edici (1909).

Str. 207 *Dělnické vzdělání a komunistická strana*. Proletkult 2, sv. 3, č. 27 (1. srpna), str. 428—431; č. 28 (15. srpna), str. 445—447. Podepsáno S. K. N. — *rezoluce o komunistické výchově* — srov. pozn. ke str. 95.

Str. 220 *Bolševická revoluce a česká literatura*. Proletkult 2, sv. 3, č. 34 (7. listopadu), str. 535—536. Podepsáno -o, v obsahu pod šifrou -n. — *prof. Jindřich Vodák* — srov. jv., Pět literárních let. České slovo 15, 1923, č. 253, str. 9—10, 28. října; *demagog rázu Frabšova* — novinář, spisovatel a překladatel, autor drobných popularizačních brožur z oblasti literární historie; Neumann mu spolu s jinými vytýkal snahu po laciné popularitě, zejm. v oblasti divadla (viz str. 348); str. 222: *co se stalo z jeho přítele Machara* — srov. pozn. ke str. 159; *zpátečnictví... nacionalismu Dykova* — srov. pozn. ke str. 159; *Arnošt Procházka* — A. P., zakladatel a redaktor Moderní revue, v devadesátých letech zaujímající kritické stanovisko k literatuře vycházející z národních a demokratických ideálů a okázale popírající národnost umění, se ve válce a zejména po ní stal konzervativním nacionalistou a šovinistou; *Medkové* — i když Rudolf Medek debutoval v Moderní revui, po válečných zkušenostech v čsl. legiích v Rusku se jeho románové i básnické dílo stalo výrazným nositelem nacionalistické ideologie. *Krupičkové* — Rudolf K., básník a dramatik, který se dostal do konfliktu s pokrokovými i konzer-

vativními kruhy svou satirickou komedií *Nový majestát* (1923), napadající celý náš veřejný život i všechny politické směry.

Str. 224 *Disk.* Proletkult 2, sv. 3, č. 36 (5. prosince), str. 574—575. Podepsáno -n. — V podtitulu údaj *Internacionální revue*, Praha II, Černá 12. — Str. 226: *Románový fragment Vladislava Vančury* — z románu Pekař Jan Marhoul; r. 1924 vyšel román knižně.

Str. 227 *Rózy Luxemburgové Dopisy z vězení Soně Liebknechtové*. Předmluva ke stejnojmenné knize vydané v českém překladu r. 1922, str. 3—4. Podepsáno S. K. N. — K článku srov. pozn. ke str. 9.

Str. 228 *Doslov k prvnímu ročníku*. Proletkult 1, sv. 2, č. 26 (24. ledna), str. 401—403. Nepodepsáno. — Str. 229: *Kronika* — vycházela s podtitulem *Týdeník československého lidu* nákladem Tiskového výboru KSČ; str. 230: *Kulturní rada* — srov. pozn. ke str. 21.

Str. 231 *Redakční dopis touto cestou odeslaný*. Proletkult 1, sv. 2, č. 24 (10. ledna), str. 383. Podepsáno *Redaktor*. — Dopis byl odpovědí na nepublikovaný článek Gracchův [= Josef Zindr]. — Str. 232: *stane se Meissnerem nebo Wintrem* — oba politikové byli představiteli pravického křídla sociální demokracie a zasáhli do veřejného života v r. 1918 jako členové NS. Dr. Alfréd M., právník, podílel se na vypracování ústavy a v r. 1920 jako ministr spravedlnosti dal popud a sám se zúčastnil prací na novém občanském, trestním a tiskovém zákonu; v té době také ostře postupoval proti komunistickému tisku; dr. Lev W., právník a politický teoretik, byl ministrem sociální péče v prvních třech československých vládách (1918—1920) a pak znovu v letech 1925—1926 ministrem sociální péče a ministrem unifikací; exponoval se zejm. při výstavbě sociálního pojištění a pracoval také v Socialistické internacionále.

Str. 233 *Stručná odpověď*. Proletkult 1, sv. 2, č. 26 (24. ledna), str. 411. Podepsáno *Redaktor*. — Dopis reaguje na odpověď Gracchovu, v níž její autor zdůraznil své protioportunistické stanovisko, ale současně přišel s tvrzením, že se zárodkem oportunismu se zrodila i komunistická strana. Neumannovu tezi proti soukromému vlastnictví vůbec označil za frázi a dokazoval, že jde-li komunistům o to, „aby všichni měli dost“, znamená to, že jim jde o fakt, aby každý něco „vlastnil, měl v soukromém vlastnictví“. A konečně se vyjádřil proti přemíře frází o revoluci na úkor chladných úvah. Polemika pokračovala ještě článkem (-g-), *Co je to fráze?* v novém ročníku Proletkultu (sv. 3, 1923, č. 12, str. 29—30, 7. února).

Str. 234 *Veřejný zájem*. Proletkult 2, sv. 3, č. 2 (7. února), str. 23, 24, 26. Podepsáno *Jos. Votoček*.

Str. 237 *Proletkult KSČ*. Proletkult 2, sv. 3, č. 3 (14. února), str. 33–35; č. 4 (21. února), str. 53–55. Podepsáno -n. — *před sjezdové fórum* — srov. pozn. ke str. 29; str. 238: *Soudruh Bubeníček* — Alexandr B. (1899–1938) patřil v té době ke kmenovým přispěvatelům Komunisty (viz pozn. ke str. 74); na V. sjezdu KSČ v r. 1929 byl zvolen do ústředního výboru; od r. 1937 bojoval jako dobrovolník v mezinárodní brigádě ve Španělsku, kde také padl; str. 244: *organizační řád* — Organizační řád Proletkultu KSČ byl otištěn v Proletkultu 2, sv. 3, 1923–1924, č. 21, str. 323–329, 20. června 1923.

Str. 244 *Reakce a zločinnost*. Proletkult 2, sv. 3, č. 4 (21. února), str. 51–53. Podepsáno *Jos. Votoček*. — Str. 245: *žurnalista Draf* — pseudonym novináře Alfréda Fuchse, který před válkou konvertoval od židovského náboženství ke katolictví; zabýval se teologií a náboženskou filosofií.

Str. 248 *Výchova proletariátu*. Proletkult 2, sv. 3, č. 5 (28. února), str. 65–67. Podepsáno *Jos. Votoček*.

Str. 251 *Jaroslav Vrchlický a reakce*. Proletkult 2, sv. 3, č. 5 (28. února), str. 78–79, Poznámky. Podepsáno -n. — K Neumannovu vztahu k Vrchlickému srov. například báseň Panychida (Večery č. 37, 1912, str. 282–283, knižně Nové zpěvy, 1918, též B III, str. 39–41), fejeton Meditace (Lidové noviny 20, 1912, č. 257, str. 1–2, 18. září, knižně S městem za zády I, 1922, str. 131–136), články Vzpomínáme Vás — ale dopadá to bledě a Vrchlický živý a mrtvý (oba v Lidových novinách 21, 1913, č. 96, str. 1–2, 9. dubna, a č. 330, str. 1, 2. prosince, knižně Sp IV, str. 302–306 a 387–389) a z pozdější doby Jaroslav Vrchlický (Tvorba 12, 1937, č. 38, str. 600–601, 17. září, knižně Sp VIII). — *kritickou přednáškou F. X. Šaldy* — srov. nv., Oslava sedmdesátých narozenin Jaroslava Vrchlického v Národním divadle... Právo lidu 32, 1923, č. 41, str. 8, 20. února; na tuto poznámku i na invektivy jiných listů (Československá republika, Politika, Národní listy) reagoval Šalda článkem Slečna Reakce z Kostlivic a na Podágrově v Tribuně 5, 1923, č. 46, 25. února; v témže čísle vyšla i Šaldova diskutovaná přednáška Dílo Jaroslava Vrchlického, knižně Kritické projevy 12, str. 146–153.

Str. 252 „*Masky padly*“. Rudé právo 4, č. 55 (8. března), str. 1. *zákon na „ochranu“ republiky* — srov. pozn. ke str. 116.

Str. 254 *Český vlastenecký žurnalista...* Proletkult 2, sv. 3, č. 9 (28. března), str. 142, Poznámky. Podepsáno N. — *Večer* — srov. nepodepsanou zprávu v č. 65, str. 3.

Str. 254 *Zlořád*. Proletkult 2, sv. 3, č. 11 (11. dubna), str. 175, Poznámky. Nepodepsáno. — Str. 255: *Blokových Dvanáct* — srov. Neumannův referát Dědrasbor a Blokových Dvanáct. Červen 4, 1921, č. 6, str. 96, 12. května, knižně Sp V, str. 474—475.

Str. 256 *Bestie nacionalismu*. Proletkult 2, sv. 3, č. 13 (25. dubna), str. 198—199. Nepodepsáno, v obsahu pod šifrou -n.

Str. 257 „*Rukulíbání*“. Proletkult 2, sv. 3, č. 13 (25. dubna), str. 202—203. Podepsáno -n.

Str. 258 *Nacionalism*. Proletkult 2, sv. 3, č. 13 (25. dubna), str. 203, Poznámky. Podepsáno -n.

Str. 259 *Včasné vysvědčení*. Proletkult 2, sv. 3, č. 13 (25. dubna), str. 203, Poznámky. Podepsáno -n. — *Vincenc Červinka* — v článku *Nové publikace legionářské*. Národní listy 63, 1923, č. 104, str. 9, 17. dubna; s *F. V. Krejčím... u sibiřské armády* — v letech 1919—1920 vedl F. V. Krejčí poselstvo presidenta republiky k čsl. legiím na Sibiř.

Str. 259 *Konce měšťácké kultury*. Proletkult 2, sv. 3, č. 13 (25. dubna), str. 203—204, Poznámky. Podepsáno -n. — Str. 260: *Všelidová scéna* — vznikla r. 1922 ze Socialistické scény (1920) a na jejím programu: znovu sblížit široké vrstvy se současným kulturním děním, především s divadlem, jednak výběrem vhodného repertoáru, jednak zvýhodněným vstupným, a inscenovat nová dramata netradičními scénickými postupy ve vlastním divadle. Odvážným uměleckým experimentem v r. 1923 bylo uvedení Aischylovy Oresteje v přebásnění Arnošta Dvořáka se snahou aktualizovat základní myšlenku dramatu (odtud *Nová Oresteia*) na scéně a v režii Jiřího Krohy, který navrhl také pozvánku, program a plakát. Inscenace provedená jako davové divadlo vzbudila v uměleckých kruzích sympatie i antipatie. Při třetí repríze došlo během představení, které bylo předčasně ukončeno, ke skandálu pro dluhovaný honorář účinkujícím. Krátce poté, na jaře 1924, scéna zanikla; *Venoušek Dolejšů* — populární figurka z humoristických prací spisovatele a dramatika Josefa Skružného.

Str. 260 *Boj o Národní divadlo čili pokračování reakční ofenzivy*. Proletkult 2, sv. 3, č. 16 (16. května), str. 253—254. Podepsáno -n. — Str.

262: *České slovo* — srov. A. O. F., *Okolo Národního divadla*. *České slovo* 15, 1923, č. 101, str. 2—3, 29. dubna. Článek ostře napadl vedení Národního divadla (operu vedl O. Ostrčil, činohru K. H. Hilar), které prý dopustilo, aby se ze „svatostánku českého lidu“ stalo „kolbiště modernistických snah několika jednotlivců“.

Str. 262 *Nové dusno*. Proletkult 2, sv. 3, č. 18 (30. května), str. 287—288, Poznámky. Podepsáno -n. — Str. 263: *redaktor Myslivec* — Václav M., novinář a politik lidové strany; po převratu byl členem revolučního Národního shromáždění, od r. 1920 poslancem; působil v katolickém tisku, zejm. v redakci Čecha; „*půl miliónu šibeníček*“ — citát z Macharovy básně Úroda ze sbírky Golgata (1901), namířený proti nacionalistickým mladočeským politikům; *Nejedlý nebo Rádl* — Nejedlý a Rádl redigovali v prvních poválečných letech časopis Realistická stráž; vztah k levici sociální demokracie a ke komunismu vedl však k vzájemnému rozchodu: Nejedlý založil r. 1921 vlastní časopis Var, v němž publikovali a k jehož Kruhu přátel patřili přední představitelé socialistické literatury a kultury; tehdy již pro své vyhraněné levicové názory a sympatie s revolučním Ruskem opustil Realistický klub a založil (1921) Socialistickou společnost. Poslední věta Neumannova článku byla předmětem diskuse v ústřední radě Proletkultu, o čemž svědčí zpráva otištěná v rubrice Věstník Proletkultu (Proletkult 2, sv. 3, 1923—1924, č. 21, str. 336, 20. června 1923).

Str. 263 *Myšlenkové proudění v KSČ*. Proletkult 2, sv. 3, č. 19 (6. června), str. 299—300. Podepsáno -n. — Str. 264: *Obrana komunismu* — kniha dr. Františka Benáka vyšla v Komunistickém knihkupectví a nakladatelství v Praze 1922 s podtitulem K filosofii a mravnosti marxismu a s předmluvou Otakara Chlupa.

Str. 265 „*Bolševické buňky*“ *ve studentstvu*. Rudé právo 4, č. 129, (6. června), str. 1. — *v jedné lokálce* — srov. nepodepsanou zprávu Bolševické buňky. Národní listy 63, 1923, č. 152, str. 2, 5. června; k zásahu policie proti studentům sdruženým v Ústředním svazu československého studentstva došlo při pokojném demonstračním průvodu jeho členů na policejní ředitelství. Chtěli zde podat protest proti chování policie, která jim znemožnila přístup na veřejnou schůzi Ligy katolického studentstva, kde byly vzneseny provokativní politické požadavky proti pokrokovým studentům. Jménem poslance Hakena podali komunisté v této věci naléhavou interpelaci.

Str. 267 *Pro naši výchovu*. Proletkult 2, sv. 3, č. 21 (20. června), str. 321—323. Nepodepsáno, v obsahu pod šifrou -n.

Str. 270 *Osvěta a třídní boj revoluční*. Proletkult 2, sv. 3, č. 22 (27. června), str. 350—352. Podepsáno -n. — *odpověď...*, ve které se praví — srov. nepodepsaný článek Den 6. července — dnem boje proti reakci. Rudé právo 4, 1923, č. 141, str. 3, 20. června; str. 271: *vydání brožury soudruha Kreibicha* — Tábor. Nákladem Komunistického knihkupectví a nakladatelství, Praha 1923; *soudruh jč* — [= Jaroslav Čecháček] v článku Hus, Tábor a komunisté, str. 337—348.

Str. 273 *Papoušek a nacionalism*. Proletkult 2, sv. 3, č. 23 (4. července), str. 353—355. Podepsáno -n. — *Tribuna* — srov. zprávu jk., Hanebný papoušek. Tribuna 5, 1923, č. 147, str. 3, 27. června; *noticka* — nepodepsaná zpráva Zkušenosti uvědomělé Česky v Mariánských Lázních. Národní politika 41, 1923, č. 173, str. 2, 26. června, odpol. vyd.; *Wohlschlager* — Leopold W., v té době pražský mistr popravčí; str. 275: *dr. Borský...* *St. Nikolau* — Lev B. působil po převratu krátce v diplomatické službě; od r. 1921 se věnoval publicistice jako politický redaktor Národní politiky, i když se v této funkci dostával neustále do konfliktu s oficiálním směrem čs. zahraniční politiky; *St. Nikolau* — srov. pozn. ke str. 73.

Str. 275 *Vlastenecké dílo*. Proletkult 2, sv. 3, č. 25 (18. července), str. 396—398. Podepsáno -n. — *České slovo* — srov. Sk., Kapitola o politické slušnosti v Polsku, jinde a také u nás. České slovo 15, 1923, č. 163, str. 1, 13. července; str. 277: *kramářovsko-marešovská ideologie* — dr. František Mareš, fyziolog a filosof, stoupenec vitalistického směru, zabýval se také politickou publicistikou v národně demokratických Národních listech; Neumann s jeho názory polemizoval před válkou v článku Pán přírody (Lidové noviny 22, 1914, č. 195, str. 1—2, 17. července, a v č. 199, str. 1—2, 21. července, knižně Sp IV, str. 422—453).

Str. 278 *Nacionalism ve všem stejně reakční*. Proletkult 2, sv. 3, č. 25 (18. července), str. 399—400, Poznámky. Podepsáno -n. — str. 279: *Alfons Mucha* — i když z počátku století přijímal Neumann se sympatiemi Muchovy afíše (srov. například článek Pan Alfons Mucha..., Nový kult 1, 1897—1898, č. 3, str. 60—61, prosinec 1897, knižně Sp I, str. 43—44), začal brzo upozorňovat na nebezpečí líbivosti a stereotypu v jeho pracích (Jednota výtvarných umělců. Moderní revue 6, sv. 11, 1899—1900, str. 57—58, knižně Sp I, str. 158—160); po válce

se zúčastnil polemiky o umístění Muchovy Slovanské epopoje (Vlastenecký případ Alfonse Muchy. Kmen 3, 1919–1920, č. 3, str. 17, 22. května 1919, knižně Sp V, str. 198–200).

Str. 279 *Dvě směři*. Proletkult 2, sv. 3, č. 29 (29. srpna), str. 461 až 464. Podepsáno *Jos. Votoček*. — V předchozích číslech — srov. Jan Poupá, Komunistická výchova proletariátu, zde na str. 496, a S. K. N., Dělnické vzdělání a komunistická strana, zde na str. 207.

Str. 283 *Slzavé údolí*. Proletkult 2, sv. 3, č. 32 (10. října), str. 504 až 506. Podepsáno *Jindřich Bedrna*.

Str. 286 „*Počkej, čuně...!*“ Proletkult 2, sv. 3, č. 32 (10. října), str. 506–508. Podepsáno S. K. N. — vypravoval *Jaroslav Hilbert* — v Drobných poznámkách. Počkej, čuně... Venkov 18, 1923, č. 228, str. 2, 30. září; str. 287: *Viktor Dyk napsal druhdy* — autorem básně, jak Neumann uvádí v poznámce, byl Jaroslav Kvapil a otiskl ji pod pseudonymem Olaf a s titulem Čuně, časová báseň o čuňatech, ve Švandovi dudákovi 15, 1896, č. 6, str. 235–236, v červnu; její Poslání znělo: „Počkej, čuně!/Také z tebe bude prase!“ Neumann se pokládal za adresáta, jak uvedl r. 1905 ve stati Český spisovatel (Anarchistická revue 1, č. 3, str. 62–65, říjen, knižně Sp II, str. 184–187), a Viktor Dyk (odtud patrně Hilbertův omyl) v témže roce na její poslání reagoval ve své Písni retrospektivní věnované Kvapilovi; (Moderní revue 8, sv. 16, str. 490, knižně Satiry a sarkasmy, 1905) obdobný případ: *Vincenc Červinka* — *F. V. Krejčí* — srov. pozn. k článku Včasné vysvědčení, zde na str. 259.

Str. 290 *Nezbytná výzbroj*. Proletkult 2, sv. 3, č. 32 (10. října), str. 508–510. Podepsáno -n.

Str. 294 *Sport*. Proletkult 2, sv. 3, č. 33 (23. října), str. 513–515. Podepsáno -n. — Str. 296: *Sršatec* — v Básni Rudé hvězdy. září!!! podepsané Argus (Sršatec 3, 1922–1923, č. 48, str. 3, 11. října 1923; vycházel s podtitulkem Satirický týdeník nákladem Tiskového odboru KSČ a jeho odpovědným redaktorem byl Jaroslav Seifert).

1924

Str. 301 *Za Jiřím Wolkrem*. Proletkult 2, sv. 3, č. 39 (16. ledna), str. 610–611. Nepodepsáno, v obsahu pod šifrou -n. — Spolu s nekrologem otiskl Neumann v témže čísle Proletkultu báseň Jiří Wolker

zemřel (knižně s titulem *Leden* 1924 v *Nových zpěvech*, 1936, viz též B III, str. 133–134) a také poslední dopis, který mu Wolker poslal z Tatranské Poljanky, datovaný 18. října 1923; Wolker patřil ke kmenovým autorům Neumannových časopisů a Neumann později v diskusích o tzv. Wolkrově kultu vystoupil na jeho obranu (srov. O mrtvém a živých. *Rozhledy po literatuře a umění* 3, 1934, č. 5, str. 33–35. 1. dubna, knižně *Sp VII*); v r. 1946 uspořádal a opatřil předmluvou výbor z jeho díla (Wolker pracujícím). — *Vodák v... nekrologu* — srov. jv., *Básník, jenž umřel. České slovo* 16, 1924, č. 6, str. 1–2, 6. ledna; str. 302: *v srdci... dělníka* — z balady *U rentgenu* (*Proletkult* 2, sv. 3, 1923–1924, č. 34, str. 537, 7. listopadu 1923, s údajem *Z letáku Tuberkulóza na konci básně*).

Str. 304 *Radostné vědění*. *Komunistická revue* 1, č. 2 (15. února), str. 51–54. — *Zaměstnávám se již po delší dobu* — Neumann tehdy už pracoval na šestidílných *Dějinách lásky* (s podtitulem *Populární obrazy z dějin snubnosti, manželství a prostituce od pravěku až po dobu nejnovější*), které vydával v letech 1925–1927 pod pseudonymem dr. Hynek Záruba a Jiří Votoček; cyklus článků s touto tematikou otiskl pod pseudonymem týmž v r. 1924 v *Komunistické revui* (*Počátky prostituce, Pohlavní otázka ve starověku a Středověké křesťanství a život pohlavní*) a nepodepsané v r. 1925 v *Reflektoru* (*O lásce a manželství*).

Str. 309 *František Gellner*. *Trn* 1, č. 3, str. 37–38. Podepsáno *S. K. N.* — Gellner byl Neumannovi blízký svým životním postojem i uměleckým projevem a Neumann sledoval jeho tvůrčí vývoj od samých počátků: r. 1900 debutoval devatenáctiletý Gellner v *Novém kultu* jako básník i kreslíř, v jeho edici vydal o rok později svou prvotinu *Po nás ať přijde potopa!* a v Neumannových časopisech (*Výkřiky, Šibeničky, Kalendáře revolucionářů*) otiskl také převážnou část své tvorby literární i kreslířské; po dvojím pobytu v Paříži (1905–1908 a 1910 až 1911) vstoupil na Neumannovo pozvání do redakce brněnských *Lidových novin*, kde zůstal až do odchodu na frontu; ve *Vzpomínkách* (1931) mu Neumann věnoval jednu z nejvřelejších kapitol. — *Arne Novák* — kritika se týkala Gellnerovy sbírky *Po nás ať přijde potopa!*, kterou Novák označil za „nehoráznou“ a „nestoudnou“, za „několik siláckých kousků na téma nízké senzualnosti a hrubého požitku, několik přemerů a skoků z cynismu do triviality, z pustoty do banality“ (srov. Arne Novák, *Z nejnovější české poezie. Rozhledy* 12, sv. 1., 1901–1902, č. 17, str. 489–492, 25. ledna 1902).

Str. 310 *Žbolševičení strany*. Komunistická revue 1, č. 14–15 (1. září), str. 425–427. — *v minulém svém článku* — V. Friedrich, Sjezd strany a V. kongres Komunistické internacionály (Příspěvek k před-sjezdové diskusi). Komunistická revue 1, 1924, č. 12–13, str. 353–367, 1. srpna.

Str. 314 *K říšské konferenci Proletkultu*. Rudé právo 5, č. 228 (27. září), str. 1–2. — *Tribuna* — srov. O. W., Komunistický Proletkult. *Tribuna* 6, 1924, č. 226, str. 1, 25. září; *Nová svoboda* — v tomto týdeníku vycházela stať Diskuse v komunistické straně, v obsahu s šifrou V. T., jejíž třetí pokračování jednalo o Proletkultu (*Nová svoboda* 1, 1924, č. 24, str. 389–391, 25. září); na uvedený Neumannův článek odpověděla šifra V. T. znovu poznámkou Ještě Proletkult (č. 25, str. 415, 2. října); *Přítomnost* — v článku Franty Kocourka ml., Proletkult u nás. *Přítomnost* 1, 1924, č. 12, str. 186–188, 3. dubna; č. 13, str. 201–203, 10. dubna; č. 14, str. 217–220, 17. dubna; č. 15, str. 233 až 237, 24. dubna; srov. též poznámku jč [= Josefa Čapka] St. K. Neumann o Proletkultu. Lidové noviny 32, č. 497, str. 7, 3. října; str. 316: *Letošní sjezd strany* — II. řádný sjezd KSČ se konal ve dnech 31. října–4. listopadu 1924 v Praze; s *Komunismem* — list vycházel s podtitulem Revue pro komunistickou teorii a praxi jako čtrnáctideník za redakce Břetislava Hůly nákladem Komunistického nakladatelství a knihkupectví v r. 1922 a 1923 a v r. 1924 splynul s Proletkultem a Agitátorem v Komunistickou revui; srov. též pozn. ke str. 74.

Str. 319 *Leninova knihovna*. Rudé právo 5, č. 47 (24. února), Dělnická besídka str. 3. Podepsáno N.

Str. 320 *Doslov k Wolkrovým večerům*. Komunistická revue 1, č. 4 (15. března), str. 127–128, Věstník vzdělávací a výchovné sekce (Proletkultu) KSČ. Nepodepsáno.

Str. 321 *Chybí nám veselé uměníčko*. Komunistická revue 1, č. 4 (15. března), str. 128, Věstník vzdělávací a výchovné sekce (Proletkultu) KSČ. Nepodepsáno.

Str. 321 *Heinrich Heine: Výbor básní*. Komunistická revue 1, č. 5 (1. dubna), str. 158, Bibliografie. Nepodepsáno. — Výbor vydalo Komunistické knihkupectví a nakladatelství v Praze 1924 v Edici Proletkultu. Autory většiny překladů byli Zd. Kalista a A. Fuchs, ostatní byly převzaty z výboru, který vyšel v Knihovně revolucionářů jako její 4, svazek r. 1904 a na němž se podílel i St. K. Neumann.

Str. 322 *František Gellner: Don Juan*. Komunistická revue 1, č. 5 (1. dubna), str. 158—159, Bibliografie. Nepodepsáno. — Báseň vycházela na pokračování ve Večerech, beletristické příloze Lidových novin, v r. 1912; knižně ji vydala Marie Majerová až v r. 1924; o Neumannově vztahu ke Gellnerovi srov. pozn. ke str. 309.

Str. 322 Upton Sinclair: Pohlaví — láska — mateřství. Komunistická revue 1, č. 7 (1. května), str. 224, Bibliografie. Podepsáno N. — Kniha vyšla jako 4. svazek Socialistické kultury v družstevním nakladatelství Kniha.

Str. 323 *Literární vojna zvláštního druhu...* Komunistická revue 1, č. 8 (15. května), str. 254—255, Poznámky. — Neumannův otevřený dopis je uveden redakční poznámkou: „Literární vojna zvláštního druhu řadí mezi skupinou Kritiky (F. X. Šalda, O. Fischer atd.) a mladšími literáty a žurnalisty (Přítomnost, Tribuna, Národní listy) o Šaldovy pseudonymy z devadesátých let, zdali byly věci čestnou nebo nečestnou. V právě vyšlém čísle Kritiky pojednává o věci dr. O. Fischer na celých — třiceti stranách. Malichernosti literárního života, dávno zaponenuté, oživují tu s obdivuhodnou a tragikomickou důkladností. Poněvadž dr. Fischer požádal o jistá svědectví také soudruha St. K. Neumanna a v onom článku se jich dovolává, budiž tu citována celá odpověď soudruha Neumanna jako vhodný výraz našeho stanoviska“. — Šlo o pokračování delší polemiky mezi Šaldou a Peroutkou, která vyústila ve spor o Šaldovy někdejší pseudonymy. S Šaldou polemizoval vedle Peroutky (v Přítomnosti) zejm. Kodíček (v Tribuně) a Rutte (v Národních listech). Šalda odpovídal jednak sám v Českém slově a v Kritice, jednak na jeho obranu vystoupil Fischer rovněž v Kritice a také v Národním osvobození.

Str. 325 *Kulturní kronika*. Komunistická revue 1, č. 1 (1. února), str. 28—30; č. 2 (15. února), str. 61—63; č. 3 (1. března), str. 95—96; č. 4 (15. března), str. 125—126; č. 5 (1. dubna), str. 156—157; č. 7 (1. května), str. 222—223; č. 9 (1. června), str. 285—286; č. 11 (1. července), str. 350—351; č. 12—13 (1. srpna), str. 398—400; č. 16 (15. září), str. 478—479. Podepsáno N. — Str. 325: *zemřel ... Jiří Wolker* — v textu uvedeno chybně, že zemřel ve věku 23 let; str. 326: *o otázce nahoty na jevišti* — šlo o vystoupení V. A. Kostrovové v bezvýznamném kuse Leda v divadle Komedie; stejným problémem se Neumann zabýval už dříve v polemickém článku *Nahota na jevišti* (Kmen 4, 1920—1921, č. 10, str. 119—120, 20. května 1920, knižně Sp V, str. 350—352; *Skupina kulturních pracovníků českých* — patřili k ní

F. X. Šalda, J. Vodák, O. Fischer, V. H. Brunner, J. Šusta, B. Benešová, V. Tille, M. Pujmanová, K. Toman, J. Hořejší aj. Skupina se soustředila kolem časopisu Národní kultura (2. roč., 1925), který vydávala národně sociální Ústřední škola dělnická v red. R. I. Malého. Pro neshody s vydavatelem vystoupil koncem 2. roč. Malý se svými spolupracovníky z redakce (srov. prohlášení Skupiny z 27. ledna 1924 v Českém slově) a založil časopis Kritika (v jejím prvním čísle, str. 46–48, reagoval už Malý na Neumannův uvedený komentář v Komunistické revui). Avšak už na začátku 2. roč. (od č. 4, březen 1925), kdy Malý začal usilovat o vybudování samostatné strany inteligence, se Skupina rozpadla pro odpor Šaldy a levicově orientovaných členů; str. 328: *Vodák v Českém slově* — v recenzi Román, o kterém se píše. České slovo 16, 1924, č. 30, str. 5, 5. února; str. 330: *Verše o vdově Čeryšce* — z básně Prosba z Komunistických večerů, 1922, str. 79–80, knižně ve sbírce Mračna, 1908; *stržení mariánského sloupu* — mariánský sloup na Staroměstském náměstí, dílo barokního sochaře Jana Jiřího Bendla z r. 1650, byl stržen 3. listopadu 1918 v mylné domněnce, že jde o symbol bělohorského vítězství; ve skutečnosti o jeho stavbě rozhodl Ferdinand III. na paměť uhájení Prahy při švédském obležení 1648 a také v intencích propagace mariánského kultu; str. 331: *Tribuna ve fejetonu* — X, Kerenský. Tribuna 6, 1924, č. 43, str. 1, 20. února; *rozsudek nad... Omladinou* — v tomto procesu byl Neumann odsouzen ke čtrnácti měsícům těžkého žaláře, který si odpykával v Plzni na Borech; srov. básnickou sbírku Nemesis, bonorum custos... (1895, B III, str. 7–91), která je básnickou evokací tohoto období, a vzpomínkovou prózu Politická epizoda (1911); str. 335: *tendence vojácká* — srov. Major Jos. K-il, Případ kapitána Haniky — mementem. Venkov 19, 1924, č. 56, str. 1–2, 6. března; *V... Přítomnosti* — v Peroutkově článku Proletářská kultura? Přítomnost 1, 1924, č. 8 (Neumann mylně uvádí č. 9), str. 119–122, 6. března, rubrika Filosofie; na Neumannovu uvedenou poznámku reagovala nepodepsaná lokálka, patrně Peroutkova, opět s titulem Proletářská kultura? (Přítomnost 1, 1924, č. 13, str. 206–207, 10. dubna; str. 337: *fejeton o Maximu Gorkém* — srov. Č., O Maxima Gorkého. Národní listy 64, 1924, č. 84, str. 1–2, 25. března; str. 338: *Trn* — začal vycházet r. 1924 jako měsíčník s podtitulem Satirický časopis studentů za redakce Josefa Dubského; „*kmetské soudy*“ — byly tvořeny společným soudním sborem složeným ze soudců z povolání a soudců z lidu; str. 340: *Lidové noviny uspořádaly... anketu* — ankety Proč mám rád své povolání?, kterou vypsal Lidové noviny 32 v č. 202 z 20. dubna 1924, se zúčastnili čtenáři různých

profesí (profesoři, umělci, řemeslníci, dělníci a různí zaměstnanci); první cenu získal svou odpovědí Josef Jakeš, přadlák z prostějovské přádelny; *Z jeho pozůstalosti vyjdou* — z Hůlkovy tvorby posmrtně vyšly tehdy jen povídky *Přátelé* a *smíření* (1925); str. 342: *redaktor obrázkového časopisu* — v letech 1906—1907 vydával Neumann satirický obrázkový časopis *Šibeničky*; str. 344; *prof. Em. Rádl* — v článku *Svoboda?* (*Nová svoboda* 1, 1924, č. 14, str. 238, 17. července); str. 345: *V Přítomnosti uveřejňuje... R. Kocourek* — materiály pod titulem *Studenti a studentky*, jací vlastně jsou, a diskusi k nim otiskovala *Přítomnost* na pokračování od č. 18 z 15. května 1924 až do č. 35 z 11. září téhož roku téměř průběžně; str. 346: *rozpuštěna byla... Kostufra* — *Rudé právo* — *Večerník* 5, 1924, č. 173, 28. července, komentovalo ve svém večerním vydání tento akt nepodepsaným článkem *Rozpuštění studentské komunistické frakce v Praze*; str. 347: *povídku Topič* — *Kafkova povídka* vyšla v *Neumannově Kmeni* 4, 1920 až 1921, č. 6, 22. dubna 1920, s poznámkou podepsanou Redakce: „Povídka, kterou jsme vyplnili toto číslo, patří k nejlepším moderním povídkám německým. Domníváme se, že jest lépe, když taková věc netrhá se na pokračování, nýbrž předloží se čtenářům celá jako neobvyklá, ale šťastná výjimka...“ (Sp V, str. 349); *napsal... Görlich* — v *Rudém právu* 5, 1924, č. 197, str. 2—3, 21. srpna; str. 348; *F. S. Frabša* — srov. pozn. ke str. 220.

1925

Str. 351 *Otevřený list panu ministerskému předsedovi Antonínu Švehlovi*. *Reflektor* 1, č. 18 (15. září), str. 13—14. — Ve dnech 5. — 6. září 1925 probíhal v Praze sjezd Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu. Švehlův zahajující projev, z něhož Neumann cituje, otiskl *Venkov* 20, 1925, č. 208, str. 1—2, 6. září. — Str. 352: *onoho zaturzelého hlupáčka* — míněn středoškolský profesor John Thomas Scopes, jehož přednášky o evoluční teorii daly podnět k tzv. „opičímu procesu“.

Str. 354 *Osm let revoluce*. *Reflektor* 1, č. 21 (1. listopadu), str. 2—3. Podepsáno N.

Str. 358 *Indiferentní*. *Pravda* 6, č. 126 (5. listopadu), str. 1—2.

Str. 360 *Käthe Kollwitzová*. *Reflektor* 1, č. 1 (1. ledna), str. 12, *Proletariát v umění*. Nepodepsáno. Připojena autorčina kresba matky s dítětem.

Str. 360 *Théophile A. Steinlen*. Reflektor 1, č. 3 (1. února), str. 12, Proletariát v umění. Nepodepsáno. — *dnešní naše reprodukce* — dvě kresby zobrazující kontrast mezi chudými a bohatými dětmi.

Str. 361 *Poučné kontrasty*. Reflektor 1, č. 5 (1. března), str. 10—11. Nepodepsáno.

Str. 362 *Rudolf Kremlička*. Reflektor 1, č. 9 (1. května), str. 11, Proletariát v umění. Nepodepsáno. — *nebojím se prohlásiti o svém snažení* — srov. Rudolf Kremlička, Malířské konfese I—III. Přítomnost 1, 1924, č. 18—20, str. 280—282, 291—293, 311—312, 15., 22. a 29. května; citát je ze závěrečné části studie.

Str. 363 *Prostíme o trochu konkrétnosti*. Rudé právo 6, č. 255 (3. listopadu), str. 4. — *řekl prezident Masaryk* — citováno podle Národního osvobození 2, 1925, č. 297, str. 1, 30. října, kde byl reprodukován Masarykův projev při přijetí vlády na Hradě 28. října 1925; str. 364: *Washingtonská deklarace* — srov. pozn. ke str. 116.

Str. 364 *Právo lidu a Národní osvobození...* Rudé právo 6, č. 257 (5. listopadu), str. 7. — *pospíšily si odpověděti* — srov. nepodepsanou glosu O trochu více konkrétnosti prosí S. K. Neumann... (Národní osvobození 2, 1925, č. 302, str. 5, 4. listopadu) a nepodepsanou poznámku S. K. Neumann — „probuzené svědomí“ (Právo lidu 36, 1925, č. 256, str. 3—4, 4. listopadu); na uvedený Neumannův článek odpovědělo znovu Národní osvobození 2, 1925, č. 304, str. 4, 6. listopadu, nepodepsanou polemickou poznámkou Je dobře nezapomínati...

Str. 365 *Znamená vláda dělníků a rolníků nový československý 8. listopad?* Rudé právo 6, č. 264 (13. listopadu), str. 3—4. — *Národní osvobození staví se... proti komunistům* — v nepodepsaném článku Nechceme opakování 8. listopadu! Národní osvobození 2, 1925, č. 306, str. 1—2, 8. listopadu.

Str. 367 *Zemanské strachy o sovětskou vzdělanost*. Rudé právo 6, č. 280 (1. prosince), str. 6. — *Venkov* — srov. Semp., Sovětské školství nevzdělává — vychovává jen politické agitátory. Venkov 20, 1925, č. 278, str. 5, 29. listopadu.

Str. 369 *Dopisy z Prahy*.

Str. 369 *V Praze 28. ledna 1925*. Reflektor 1, č. 3 (1. února), str. 15—16. Podepsáno Sáša.

Str. 370 *V Praze 10. února 1925. Reflektor 1, č. 4 (15. února), str. 14—15. Podepsáno Sáša. — malá protirevoluční kampaň* — v době od 4. prosince 1924 do 5. března 1925 probíhala v Přítomnosti anketa Proč nejsem komunistou? o poměru intelektuálů k marxismu; přispěli do ní spisovatelé K. Čapek, J. Kopta, R. Weiner, Fr. Langer a Jan Herben a političtí publicisté Ferd. Peroutka, Lad. Procházka aj. Polemiku s jejich názory zahájil J. Hora v Rudém právu 5, 1924, č. 287, str. 2—3, 7. prosince, článkem Omyly Karla Čapka. Když se k anketě Přítomnosti souhlasně připojily Národní listy a většina pravicového tisku, otiskl v Rudém právu 6, č. 1, 1. ledna 1925, také I. Olbracht svou polemiku Proč nejsou komunisty? Tento článek vyvolal další spory, v nichž na podporu Olbrachtových názorů vystoupil proti Peroutkovým útokům také Jaroslav Tábor [= J. Kabeš] v Rudém právu a St. K. Neumann uvedenou zmínkou v Reflektoru; *V pohostinné domácnosti bratří Čapků* — na podzim 1924 se začala u Karla Čapka scházet společnost „pátečníků“, mezi jejichž prvních jedenáct členů patřili například J. Kopta, Fr. Langer, Vl. Vančura, K. Poláček, Fr. Šrámek a další; pátečníci, jejichž počet se později rozrostl asi na čtyřicet, se pak scházeli u Čapků až do konce třicátých let, do Karlovy smrti; str. 371: *před 25 lety měli jsme příležitost* — v předvečer 1. máje 1898 uspořádalo Národní divadlo poprvé představení pro sociálně demokratické dělnictvo. Protože řada buržoazních a národně sociálních listů napadla za to tehdejšího ředitele F. A. Šubrtu, sešla se 7. května v Typografické besedě protestní schůze mladých literátů, na níž promluvili mj. F. V. Krejčí, F. X. Šalda a také St. K. Neumann; jeho projev byl otištěn v brožuře Čeští spisovatelé a dělnictvo (1898). Neumann v něm odsoudil snahu V. Hladíka soustředit české spisovatele kolem strany národně sociální, jak se o to pokusil v úvodu k publikaci Čeští spisovatelé českým dělníkům národním k 1. máji 1898 (přispěli do ní například Čech, Vrchlický, Sládek, Jirásek aj.). V. Hladík v ní obvinil sociální demokracii z beznárodnosti, židovství apod. V českém tisku se rozpoutala o schůzi v Typografické besedě rozsáhlá diskuse, v níž proti Hladíkovým názorům vystoupili například J. Herben v Otevřeném listu některým českým spisovatelům, F. X. Šalda statí O umění, poezii, socialismu, charakternosti, inteligenci a radikalismu v uvozovkách i bez nich, chlebařství a histriónství i jiných ještě věcech božských, lidských i ďábelských a také St. K. Neumann znovu článkem Epilog (Nový kult 2, č. 1, str. 12—14, květen—červen, knižně Sp I, str. 76—78); *napsal do Přítomnosti* — v Reflektoru 1, 1925, č. 1, str. 2, 1. ledna, otiskl Neumann báseň Vzhůru, barevní proletáři! (knižně B III, str. 426—427), odkazující v poznámce k titulnímu obrázku listu,

na němž se civilizovaný černoš s nožem v zubech kryje za skalním útesem na mořském břehu. Na tuto báseň reagovala Přítomnost ve svém 2. ročníku z r. 1925 (č. 3, 29. ledna, str. 48) poznámkou F. P. [= Ferdinanda Peroutky], v níž autor mj. psal: „V básni zve p. Neumann onoho Zulukafru, aby přišel do Evropy a zničil tuto civilizaci. Toť podle mého úsudku je i jedovatost, i zmatenost, i papírové literátství.“ Přítomnost se pak znovu ozvala nepodepsanou poznámkou Individualismus a komunismus (č. 8, str. 128, 5. března). Podobně vyzněla i poznámka Reflektor... podepsaná šifrou F. v Lidových novinách 33, 1925, č. 25, str. 7, 15. ledna.

Str. 373 *V Praze 10. března 1925.* Reflektor 1, č. 6 (15. března), str. 14—15. Podepsáno *Sáša* — *Protidrahotní demonstrace z minulého měsíce* — v předvečer zasedání Národního shromáždění, na němž mělo být předneseno vládní prohlášení o opatřeních proti drahotě, svolala KSČ na 10. února 1925 tábor lidu na Staroměstské náměstí s programem boje proti drahotě a za zvýšení mezd; po projevech řečníků se odebral demonstrační průvod na Václavské náměstí, kde jej napadla policie nejprve obušky, potom i střelbou; str. 374: *České slovo mělo... úvodník* — srov. drk. [= Ferdinand Kahánek], Novináři. České slovo 17, 1925, č. 58, str. 1, 10. března; *v Národním osvobození* — srov. nepodepsanou pozn. Krvavá protidrahotní demonstrace komunistů v Praze (Národní osvobození 2, 1925, č. 41, str. 4, 19. února), úvodník a článek podepsaný Dix, Politický význam drahotní stávk, obé v Národním osvobození 2, 1925, č. 42, str. 1, 12. února; jejich objektivní tón byl později změněn např. v nepodepsaném článku Dvě věci (č. 45, str. 1—2, 15. února); str. 375: *Objektivní muž J. E. Šrom* — srov. jeho článek Žurnalistika v sovětském Rusku. Přítomnost 1, 1925, č. 50, str. 792 až 796, 25. prosince.

Str. 375 *V Praze 24. března 1925.* Reflektor 1, č. 7 (1. dubna), str. 13. Podepsáno *Sáša*. — *Právo lidu* — srov. nepodepsanou lokálku Fotografie ve službách bolševického klamu. Právo lidu 34, 1925, č. 60, str. 7, 12. března; str. 376: *v redakci Venkova* — srov. nepodepsanou poznámku Jak naši bolševici balamutí Moskvu. Venkov 20, 1925, č. 61, str. 5, 13. března; *Národních listů* — srov. nepodepsanou poznámku Účel jim světlí prostředky. Národní listy 65, 1925, č. 7, str. 2, 12. března; *Českého slova* — srov. nepodepsanou poznámku I fotografie lže. České slovo 7, 1925, č. 56, str. 2, 12. března; *jak... odvolají* — srov. pozn. ke str. 435; *V Přítomnosti* — srov. W. R. Inge, Katolicismus a protestantství. Přítomnost 2, 1925, č. 10, str. 155—157, 19. března.

Str. 376 *V Praze 5. dubna 1925.* Reflektor 1, č. 8 (15. dubna), str. 14—15. Podepsáno *Sáša*. — Str. 377: *Nakladatel Kočí* — rozruch kolem léčebných metod B. Kočího, založených na psychoterapii, vznikl už počátkem r. 1924 a vyvrcholil jeho přednáškou v Lucerně 11. března 1925, která pojednávala o příčinách nemocí vůbec; přednáška vzbudila absurdností a diletantismem autorových teorií prudký nesouhlas v odborných lékařských kruzích, v tisku i v celé veřejnosti; *Pánové Hlasivci jun. a sen.* — proces vzbudil pozornost nejen skutkovou podstatou, ale především rozporným postojem soudu a poroty. V Přítomnosti se například na toto téma rozvinula dlouhá polemika, kterou zahájili A. Stránský a K. Čapek (roč. 2, 1925, č. 14, str. 214—216, 16. dubna) a pokračovali v ní V. Bouček, Jar. Maria, F. Peroutka aj.

Str. 379 *V Praze 22. dubna 1925.* Reflektor 1, č. 9 (1. května), str. 13. Podepsáno *Sáša*. — *Čestné velitelství* — v dubnu 1925 bylo Komunistické straně Československa svěřeno čestné velení nad vitebskou 5. pěší divizí Rudé armády.

Str. 380 *V Praze 8. května 1925.* Reflektor 1, č. 10 (15. května), str. 13—14. Podepsáno *Sáša*.

Str. 383 *V Praze 20. května 1925.* Reflektor 1, č. 11 (1. června), str. 13—14. Podepsáno *Sáša*. — *báseň Vítězslava Nezvala* — v témže čísle Reflektoru byla otištěna Nezvalova báseň *Jaro* (knižně *Menší růžová zahrada*, 1926); str. 384: *co jste nám řekli o povídce Vančurově* — v 1. čísle Reflektoru z 1. ledna 1925 byl otištěn úryvek z Vančurova románu *Pole orná a válečná*; jeden ze čtenářů si stěžoval na jeho obtížně srozumitelný text. Neumann odpověděl v rubrice *Proletářský rádce*, zde na str. 416—417.

Str. 385 *V Praze 10. června 1925.* Reflektor 1, č. 12 (15. června), str. 11—12. Podepsáno *Sáša*. — *vdova po českém estetikovi* — žena Otakara Hostinského, paní Zdeňka Hostinská; str. 386: *úsudek jistého církevního hodnostáře* — zde na str. 376; *Peroutka napsal* — do diskuse, kterou zahájil v Přítomnosti 2 (1925, č. 12, str. 177—178, 2. dubna) Karel Čapek statí *O církvi bojující* a pokračoval později články *Aby se to nepletlo I* a *II* (Přítomnost 2, č. 13, str. 198—199, 9. dubna, a č. 15, str. 227—228, 23. dubna), zasáhl také mj. F. Peroutka články *Na dvě fronty* (č. 14, str. 209—211, 16. dubna), a *O ateismu* (č. 19, str. 301—302, 21. května, a č. 20, str. 316—317, 28. května).

Str. 387 *V Praze 20. června 1925.* Reflektor 1, č. 13 (1. července), str. 10, 12 a 13. Podepsáno *Sáša*. — Str. 389: *Dějiny lásky* — srov. pozn. ke str. 304.

Str. 391 *V Praze 10. července 1925.* Reflektor 1, č. 14 (15. července), str. 12—13. Podepsáno *Sáša*. — *připravuje se nová . . . strana měšťácká* — na anketu Přítomnosti Proč nejsem komunistou? navázala další anketa Proč nejsem v některé straně? Obě akce, jejichž odezva byla značná, byly zřetelně řízeny jako příprava k založení nové strany; programové prohlášení této nové strany, Národní strany práce, se netajilo zjištěním, že strana vznikla „za přímé spolupráce té skupiny, kterou by bylo možno nazvat skupinou Přítomnosti“. Podepsáni byli mj. bratři Čapkové, P. Janák, K. Z. Klíma, J. Kopta, F. Peroutka aj.; str. 392: *pan Těsnohlídek* — Rudolf T. byl soudním referentem Lidových novin od r. 1908 až do své smrti. Knižně vyšly jeho soudničky ve svazcích Mrtvý u kříže a jiné soudničky (1971) a Smrt v polích a jiné soudničky (1974); *pan Němec* — František N. byl soudním zpravodajem v listech Melantricha v letech 1923—1943; knižně vyšly jeho Soudničky v r. 1936, v rozšířeném vyd. a přepracované s názvem Soudničky aneb Loučení s Roškrtem v r. 1948.

Str. 393 *V Praze 25. července 1925.* Reflektor 1, č. 15 (1. srpna), str. 14—15. Podepsáno *Sáša*. — Úvodní citát je z článku podepsaného šifrou drk [= F. Kahánek], Odpovídající národ. České slovo 17, 1925, č. 167, str. 1, 19. července. — Str. 394: *Masaryk ve svých pamětech* — v knize Světová revoluce. Praha 1925; *Povýk vyvolaný odjezdem papežského nuncia* — nuncius Marmaggi provokativně opustil Prahu na protest proti účasti presidenta a vlády na Husových oslavách; jeho odjezd vyvolal velké lidové demonstrace. Neumann zde kritizoval nedůslednost protiklerikálního boje.

Str. 395 *V Praze 10. srpna 1925.* Reflektor 1, č. 16 (15. srpna), str. 14—15. Podepsáno *Sáša*.

Str. 397 *V Praze 22. srpna 1925.* Reflektor 1, č. 17 (1. září), str. 9 a 14. Podepsáno *Sáša*. — Str. 398: *V srpnovém čísle Akademie* — srov. Bokajev, Trockij proti třídnímu boji. Akademie 29, 1925, č. 4, str. 114—116, 15. října; str. 399: *ve své . . . knize* — Leninovu knihu Stát a revoluce vydal v překladu Josefa Reinera St. K. Neumann v r. 1920 ve své Edici Června.

Str. 400 *V Praze 27. září 1925.* Reflektor 1, č. 19 (1. října), str. 12, 14—15. Podepsáno *Sáša*.

Str. 402 *V Praze 10. října 1925*. Reflektor 1, č. 20 (15. října), str. 15. Podepsáno Sáša.

Str. 404 *V Praze 24. října 1925*. Reflektor 1, č. 21 (1. listopadu), str. 14–15. Podepsáno Sáša. — Str. 405: *u těch ... Macharových šibeníček* — srov. pozn. ke str. 263.

Str. 407 *V Praze 10. listopadu 1925*. Reflektor 1, č. 22 (15. listopadu), str. 14–15. Podepsáno Sáša.

Str. 409 *V Praze 24. listopadu 1925*. Reflektor 1, č. 23 (1. prosince), str. 13 a 15. Podepsáno Sáša.

Str. 411 *V Praze 10. prosince 1925*. Reflektor 1, č. 24 (15. prosince), str. 12–14. Podepsáno Sáša. — *Danešovo dílo* — dvoudílný cestopis Jiřího V. Daneše *Tři léta při Tichém oceáně* vyšel r. 1926.

Str. 413 *Proletářský rádce*. Reflektor 1, č. 1 (1. ledna), str. 15; č. 2 (15. ledna), str. 16; č. 3 (1. února), str. 16; č. 4 (15. února), str. 16; č. 5 (1. března), str. 16; č. 7 (1. dubna), str. 16; č. 8 (15. dubna), str. 15; č. 9 (1. května), str. 14; č. 11 (1. června), str. 14–15; č. 14 (15. července), str. 14; č. 17 (1. září), str. 14; č. 18 (15. září), str. 16; č. 19 (1. října), str. 16. Nepodepsáno. — *soudružka Kollontajová* — Alexandra Michajlovna K. pracovala od r. 1923 v diplomatických službách. Zejména její články o postavení ženy v sovětské společnosti otiskoval český komunistický tisk; str. 415: *fotomontáž* — Neumann sám připravil pro první ročník Reflektora fotomontáže Frunze (v č. 4), Kladno (v č. 5), Jaro (v č. 9); str. 418: *Nový lid* — vycházel s podtitulem *List pro vzdělání a mravní obrodu lidu za řízení Fr. Vl. Pokorného*; str. 422: *Romanu Jakobsonovi* — polemika s Jakobsonovým článkem *Konec básnického umprumáctví a živnostnictví* (Pásmo 1, 1924–1925, č. 13–14, str. 1–2), v němž Jakobson ironizoval Neumannovu poznámku v *Proletářském rádci* (zde na str. 417), že redaktor neodmítá *Hádankářský koutek*, že je však třeba, aby rozluštění představovalo nějakou pravdu potřebnou proletariátu.

1926

Str. 429 *Róza Luxemburgová jako příklad*. Pravda 4, č. 11 (10. března), str. 1. — *Listy z vězení* — srov. Neumannovu předmluvu ke knize *Dopisy z vězení Soně Liebknechtové*, zde na str. 227.

Str. 432 *Dosavadní redaktor Reflektora...* Reflektor 2, č. 24 (15. prosince), str. 16. — *Rudé květy* — vycházely za redakce Antonína Macka s podtitulem *Obrazový čtrnáctideník*; zanikly v r. 1920.

Str. 433 *Heinrich Zille*. Reflektor 2, č. 15 (1. srpna), str. 7, *Proletariát v umění*, Nepodepsáno. — Článek doprovází reprodukce dvou Zillových kreseb na téma *Proletářské mateřství a umělcův autoportrét*.

Str. 434 *Dopisy z Prahy*.

Str. 434 *V Praze 30. prosince 1925*. Reflektor 2, č. 1 (1. ledna), str. 14–15. Podepsáno *Sáša*. — Str. 435: *obvinilo nás Právo lidu* — srov. pozn. ke str. 376: *dostali jsme... toto zadostučinění* — srov. *Právo lidu* 36, 1925, č. 280, str. 4, 2. prosince.

Str. 436 *V Praze 10. února 1926*. Reflektor 2, č. 4 (15. února), str. 13 a 16. Podepsáno *Sáša*.

Str. 438 *V Praze 15. března 1926*. Reflektor 2, č. 6 (15. března), str. 13 a 16. Podepsáno *Sáša*. — Str. 439: *Uveřejňujeme román soudruha Olbrachta* — v prvním a druhém ročníku Reflektora vycházel na pokračování Olbrachtův román *O Anně, rusé proletářce*, knižně r. 1928 s názvem *Anna proletářka*.

Str. 440 *V Praze 30. března 1926*. Reflektor 2, č. 7 (1. dubna), str. 14–16. Podepsáno *Sáša*. — Str. 441: *Fr. Mareš... apoštol idealismu* — srov. pozn. ke str. 277; *Machar* — srov. pozn. ke str. 159; str. 442: *Náhrobní nápis buržoazie* — báseň vyšla knižně v 9. svazku *Básnického díla J. S. Machara* nazvaném *Kam to spěje* (1926), kde je zařazena v oddílu *Soumrak buržoazie*.

Str. 443 *V Praze 15. dubna 1926*. Reflektor 2, č. 8 (15. dubna), str. 12–13. Podepsáno *Sáša*.

Str. 445 *V Praze 15. května 1926*. Reflektor 2, č. 10 (15. května), str. 13–14. Podepsáno *Sáša*. — V časopise datum dopisu chybí, doplněno námi.

Str. 447 *V Praze 8. července 1926*. Reflektor 2, č. 13 (1. července), str. 14–16. Podepsáno *Sáša*.

Str. 450 *V Praze 15. září 1926*. Reflektor 2, č. 18 (15. září), str. 14—16. Podepsáno *Sáša*. — Str. 451: *Rudé právo psalo* — srov. nepodepsanou soudničku *Láska zabíjející*. *Rudé právo* 7, 1926, č. 215, str. 7, 11. září.

Str. 453 *V Praze 28. září 1926*. Reflektor 2, č. 19 (1. října), str. 14 a 16. Podepsáno *Sáša*. — Str. 454: *autor... Bubu z Montparnassu* — román Charlese-Louise Philippa, který vycházel na pokračování v prvním ročníku Neumannova Června; str. 455: *máme právě dokončenu velkou socialistickou pornografii* — srov. pozn. ke str. 304.

Str. 455 *V Praze 28. října 1926*. Reflektor 2, č. 21 (1. listopadu), str. 16. Podepsáno *Sáša*. — Str. 456: *v Beerových Dějinách* — srov. Max Beer, *Dějiny socialismu a sociálních bojů*. Přeložil a poznámkami i vysvětlivkami spolu s B. Srncem opatřil S. K. Neumann. Komunistické nakladatelství, Praha 1926.

Str. 457 *V Praze 10. listopadu 1926*. Reflektor 2, č. 22 (15. listopadu), str. 15—16. Podepsáno *Sáša*. — *Lidové noviny* — srov. j. s., Reflektor. *Lidové noviny* 34, 1926, č. 523, str. 7, 16. října; *že jsme škodolibě psali* — srov. nepodepsaný článek *Ani stromy miliardářů nerostou do nebe*. Reflektor 2, 1926, č. 19, str. 2—4, 1. října.

Str. 458 *Proletářský rádce*. Reflektor 2, č. 7 (1. dubna), str. 16; č. 11 (1. června), str. 16; č. 13 (1. července), str. 16. Nepodepsáno.

1928

Str. 463 *O jednom nakladateli*. *Kmen* 2, 1928—1929, č. 3 (březen), str. 61—63. — *firma Srdcova* — v tomto nakladatelství vyšla Neumannovi r. 1921 ve druhém vyd. *Kniha lesů, vod a strání* a r. 1922 *Kniha erotiky*; str. 464: *Vzpomínám si na svou předválečnou korespondenci* — srov. Václav Štěpán, *St. K. Neumann a nakladatel František Borový*. Literární archiv 2, 1967; korespondence svědčí o přátelských a neformálních vztazích obou mužů, jimž oběma šlo o realizování plánů na vydávání moderní a výtvarně dokonale vypravené knihy.

Str. 466 *Literární bolesti*. *Literární noviny* 2, č. 24 (29. března), str. 1—2; č. 8 (12. dubna), str. 1—2. — *K diskusi dal podnět* — srov. Ferdinand Peroutka, *Nutná kapitola o kritice*. Přítomnost 5, 1928, č. 5, str. 65—66, 9. února; článek, zabývající se obecným úpadkem

literární kritiky, která přestala být zásadová a začala podléhat společenským konvencím, mířil především proti existenci nakladatelských časopisů; jako příklad uváděl Štorchovy-Marieny Rozpravy Aventina, které podle Peroutkova názoru jen vtipně propagují, ulamující ostrí kritickým výhradám. Diskuse v Přítomnosti se zúčastnili Otakar Štorch-Marien články Nakladatel odpovídá a Ještě nakladatelské otázky, Josef Kodíček příspěvkem Kritik o kritice aj.; *pan Kodíček v Tribuně* — nepodepsaná poznámka Diskuse o úpadku kritiky (Tribuna 10, 1928, č. 59, str. 4, 9. března) navazovala na polemiku zahájenou Peroutkou v Přítomnosti; zmínila některé kritiky, kteří do diskuse zasáhli (M. Rutta, A. Fuchse), a citovala interview s Josefem Kodíčkem o této problematice; str. 469: *Peroutka ... neotiskl panu Durychovi ... jeho projev* — v anketě Proč nejsem komunistou?, která probíhala v Přítomnosti na přelomu r. 1924 a 1925; srov. k tomu pozn. ke str. 370; str. 470: *Profesor cestoval ozdobuje ... rukopis* — týká se dvousvazkového díla J. V. Daneše Tři léta při Tichém oceáně, o němž Neumann psal, zde na str. 411; *Geniální továrník všech žánrů slovesné uměleckých* — míněny zřejmě mezinárodní úspěchy K. Čapka; *přání páně Kodíčková* — srov. pozn. ke str. 466; str. 471: *řekl jsem minule* — v první kapitole této stati; str. 473: *když ho kdysi napadlo psát také básně* — Neumann přijal s velkými výhradami jednu z prvních autorových knih Hlomozné ticho a jiné příběhy, i když už tehdy (Kmen 4, 1920—1921, č. 23, str. 275—276, 19. srpna 1920, knižně Sp V, str. 353—354) ocenil klady jeho nakladatelské činnosti; str. 474: *Literární rozhledy ... Literární noviny ... Rozpravy Aventina* — šlo vesměs o nakladatelské časopisy; první z nich vydával v té době Svaz knihkupců a nakladatelů, druhý Tiskařská, nakladatelská a vydavatelská a. s. Pokrok, třetí pak Otakar Štorch-Marien, majitel nakladatelství Aventinum.

Str. 476 *Glosa k dílu. Panoráma* 6, 1928—1929, č. 7—8 (5. prosince), str. 206—209. — Článek psaný při příležitosti vydání výboru Básně, který z Neumannova díla připravili J. Hora a J. Seifert pro nakladatelství Družstevní práce. — Str. 478: *Písně o jediné věci* — básnická sbírka z let 1925—1927 vyšla s ilustracemi Josefa Šímy u Borového jako 21. svazek edice Zlatokvět r. 1927; v r. 1933 ji básník pojal do sbírky Láska jako její první oddíl s názvem Jediná věc; str. 479: *píši raději Francouzskou revoluci* — toto Neumannovo třísvazkové dílo (s podtitulem Populární dějiny bojů francouzské společnosti na sklonku 18. století) vyšlo u Borového v letech 1929—1930.

Str. 480 *Odpověď do ankety o třech nejlepších knihách roku 1927. Rozpravy Aventina* 3, 1927—1928, č. 14 (15. března), str. 174. — Do ankety

přispěli M. B. Böhnel, P. Eisner, P. Fraenkl, J. Hora, J. Karásek, J. Knap, J. Mahen, V. Martínek, A. C. Nor, A. Novák, A. Pražák, K. Sezima a A. Sova.

Str. 480 *Rutte kontra Piša*. Literární noviny 2, č. 8 (12. dubna), str. 3–4. — A. M. Piša obvinil v recenzích Dvě sbírky lyrické (Právo lidu 37, č. 31, str. 7, 5. února 1928) a Milostná lyrika a milostná kritika (Host 7, 1927–1928, č. 5, str. 138–141, únor 1928) Miroslava Rutte, autora sbírky Měsíčná noc, z epigonství. Rutte podal na referenta žalobu, což vyvolalo v literární veřejnosti rozruch (srov. anketu Rutte kontra Piša čili literatura v soudní síni. Literární noviny 2, 1928, č. 24, str. 1–2, 29. března. Přispěli do ní O. Fischer, J. Hora, J. Ježek, F. X. Šalda, K. Toman a také Neumann).

Str. 481 *Anketa Volných směrů*. Volné směry 26, 1928–1929, č. 2 (říjen), str. 62–63 — V 1. čísle Volných směrů (str. 30) vypsala redakce anketu, k jejímuž otevření uvedla: „...v jubilejním roce desetiletého trvání naší republiky a národního osvobození naskýtá se zvláštní příležitost k sečtení a zhodnocení kulturních činů a k vytčení těch úkolů, jež vyžadovaly potřeby minulých deseti let a které dosud nebyly splněny, a k vymezení nových úkolů, které jsou potřebou současnosti a jež splnit bude úkolem budoucnosti“. Ankety se zúčastnili bratři Čapkové, K. Kramář, J. Mahen, E. Rádl aj.

1929

Str. 485 *Zasláno*. Literární noviny 3, č. 22 (12. prosince), str. 9. — *Zdeněk Žáhoř* — obvinil v Křesťanské revui (3, 1929–1930, č. 3, str. 75–78, listopad 1929) Neumanna z prosazování pornografických tendencí v literatuře a jako důkaz uvedl jeho Dějiny lásky a překlad románu Paměti hraběte Tilly z edice Zahrada Priapova; také Neumanna napadl, že se v obou případech skryl za pseud. Jiří Votoček.

DODATKY I

Str. 489 *Komunistické letnice*. Rudé právo 3, 1922, č. 116 (20. května), str. 6–7.

Str. 489 *Ujednání...* Proletkult 1, sv. 1, 1922, č. 21 (31. května), str. 333.

Str. 490 *Všem organizacím KSČ a pracovním radám Proletkultu*. Komunistická revue 1, 1924, č. 1 (1. února), str. 32, Věstník vzdělávací a výchovné sekce (Proletkultu) KSČ.

Str. 491 *Pro Ericha Mühsama*. Rudé právo 5, 1924, č. 140 (15. června), str. 4. — *Básník a revolucionář Erich Mühsam* — E. M., autor anarchistických básní a dramát i autobiografických Nepochitických vzpomínek; po r. 1918 se politicky angažoval jako jeden z vedoucích činitelů Bavorské republiky rad; srov. též Neumannovu poznámku Dokument, Moravský kraj 12, 1907, č. 31, str. 1, 16. března, knižně Sp II, str. 567.

DODATKY II

Str. 495 *Komunistické večery*. Komunistické večery, sbírka recitací. 2. strana obálky, duben 1922. — Vydal Proletkult KSČ jako 1. svazek Edice Proletkultu, populární sbírky příruček, vybraných spisů beletristických i naučných, původních i přeložených. Nepodepsáno.

Str. 496 *Komunistická výchova proletariátu*. Proletkult 2, sv. 3, 1923 až 1924, č. 20 (13. června 1923), str. 314—317; č. 25 (18. července 1923), str. 393—396; č. 26 (25. července 1923), str. 413—416; č. 27 (1. srpna 1923), str. 425—428; č. 28 (15. srpna 1923), str. 442—445; č. 31 (26. září 1923), str. 490—492. Podepsáno Jan Poupa.

Str. 524 *Náboženství jest opium*. Proletkult 2, sv. 3, 1923—1924, č. 22 (27. června 1923), str. 348—350. Podepsáno Jan Poupa.

Str. 528 *Krasocit, vkus a proletariát*. Proletkult 2, sv. 3, 1923—1924, č. 33 (23. října 1923), str. 520—523. Podepsáno Ladislav Hora.

Str. 532 *Komunistická práce vzdělávací*. Komunistická revue 1 1924, č. 5 (1. dubna), str. 149 až 152. Nepodepsáno.

Str. 535 *Májová epištola*. Reflektor 1, 1925, č. 9 (1. května), str. 2. Nepodepsáno.

Str. 537 1925. Reflektor 1, 1925, č. 10 (15. května), str. 2—4. Nepodepsáno.

Str. 538 *Pro nové Rusko*. Reflektor 1, 1925, č. 12 (15. června), str. 2 a 4. Nepodepsáno.

Str. 540 *K třicátému výročí Engelsovy smrti.* Reflektor 1, 1925, č. 16 (15. srpna), str. 2. Nepodepsáno.

Str. 541 *Škola.* Reflektor 1, 1925, č. 17 (1. září), str. 2. Nepodepsáno.

Str. 543 *Třetí řádný sjezd KSČ.* Reflektor 1, 1925, č. 20 (15. října), str. 2. Nepodepsáno.

Str. 544 *Milión paží...* Reflektor 1, 1925, č. 23 (1. prosince), str. 2. Nepodepsáno.

Str. 546 *O rudém caru.* Reflektor 2, 1926, č. 2 (15. ledna), str. 2. Nepodepsáno.

Str. 548 *O poražené předchůdkyni sovětů.* Reflektor 2, 1926, č. 5 (1. března), str. 2–4. Nepodepsáno.

Str. 550 *Obrazy práce v Československu.* Reflektor 2, 1926, č. 6 (15. března), str. 9. Nepodepsáno.

Str. 551 *Sláva jednotné dělnické frontě třídní!* Reflektor 2, 1926, č. 8 (15. dubna), str. 2 a 4. Nepodepsáno.

Str. 554 *K padesátému výročí smrti Michala Bakunina.* Reflektor 2, 1926, č. 14 (15. července), str. 2. Nepodepsáno.

Str. 555 *Max Hölz „doživotně“ v káznici.* Reflektor 2, 1926, č. 14 (15. července), str. 4. Nepodepsáno.

Str. 556 *Komunistické dítě.* Reflektor 2, 1926, č. 16 (15. srpna), str. 2 a 4. Nepodepsáno.

Str. 559 *Po devět let...* Reflektor 2, 1926, č. 21 (1. listopadu), str. 2 a 4. Nepodepsáno.